

Sajtótájékoztató a Rumbachban a Zsidó Kulturális Fesztiválról

Az eseményen a művészek előzetes bemutatót tartottak, amit a sajtó képviselői nagy tapssal jutalmaztak

Egyre nehezebb feladat elé állítja programtervezőit a Zsidó Kulturális Fesztivál, ha továbbviszik az idei eseménysor szervező elvét. Ugyanis a 27. éve folyamatosan létező (mínusz Covid) programsorozat, melynek gyűjtőcíme *Öröme hangolunk*, idén matematikailag közelítette meg a kérdést: több mint 27 program több mint 6 helyszínen. Nagyon sikeres (hál' istennek) a fesztivál, na de mi lesz húsz év múlva? Több mint 47 program? Már most is szűkre szabott az idő, hogy a fesztivál még az újévi ünnepkör előtt le is záruljon.

De félre a tréfával. A szeptember 7-ével kezdődő tizenkét napos programsorozat sajtótájékoztatóján megjelent és megosztotta velünk gondolatait **dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke, **dr. Kunos Péter**, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója és **Mester Tamás**, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke.

Az idei kínálat változatosabb, mint valaha: számos újonság mellett négy izraeli produkció is érkezik. Az előadások többsége kifejezetten erre az alkalomra készült, így a régóta várt, már ismert fellépők és az új művészek egyaránt tartogatnak meglepetéseket.

A könnyebb végén megfogva: a helyszínek a már ismerős zsinagógák (Dohány, Rumbach, Hegedűs, Frankel), ezekhez csatlakozott idén

koncerthelyszíneként a szépséges pécsi zsinagóga. Újdonság az is, hogy a Goldmark Tere, ahol ugyan korábban is rendeztek színielőadásokat, most itt még sosem hallott műfajnak ad helyet, ugyancsak szokatlan főszereplővel. (Erre még visszatérünk.)

Műfajok szerint, kissé megkavarva: zene, próza (zenével) – ez a két kategória szinte mindent lefed. Ugyanis lesz klasszikus – **Korcsolán Orsolya** a MÁV Szimfonikusokkal –, Pécsen **Weiner Leó-émlékkoncert**; dzsesszes határátlépés: a **Sárik Trió** és **Guy Mintus** (IL) **Triója**, és lesznek észak-afrikai dal-lamok is a **Darya Trió** (IL) műsorán. Lesznek nagy koncertek a Dohányban: **Falusi Marianné & Kulka Jánosé** (!); **Zoráné**; illetve a **Budapest Klezmer Band** és a **Budapest Bár** közös programjaként.

Nehéz eldönteni, melyik műfaj adja a túlsúlyt ott, ahol **Hámori Ildikó** és **Szinetár Dóra** mesél és énekel; ahol **Rejtő Jenő**ről cseveg **Nyáry Krisztián** és **Kern András** (és ő énekel is); vagy ahol **Pajor Tamás** és **Gerendás Péter** fakad dalra – de lehet, hogy velük **Koltai Róbert** is... Idén **Horgas Eszter Fullajtár Andreát** választotta fellépőtársnak, a játszandó művek zeneszerzői pedig Közép-Európából Amerikába „migráltak” zsidók: **Gershwin** és **Bernstein**... Sok éve visszatérő vendég **Malek Andi** és háttérzenekara, a **Soulistic**, ő **Barbra Streisand** és **Michel Legrand** dalait fogja felidézni.

Némi pozitív elfogultsággal említtem **Bősze Ádámot**, aki minden létező fórumon védi meg – itt is – a slágerzenét és a slágerszerzőket, miközben magyaráz és mulattat. Nagyon sokak kedves szerzője **Bächer Iván**, az ő írásaiból állította össze **Megyek Budára** című műsorát **Fesztbaum Béla**, ez is próza-szöveg-est lesz.

Külön vettem a zsidó zenei hagyományt őrző és elevenen tartó esteket: koncertet ad a **Klezmerész**, vendégei **Nógrádi Gergely** és **Janicsák Veka**; játszik majd a **Pressburger Klezmer Band**, és idén önálló újképző műsort hallhatunk izraeli és magyar kántorművészek fellépésével.

Az egészen rendhagyó események közé tartozik még **Frölich Róbert** országos főrabbinak, a Dohány utcai zsinagóga vallási vezetőjének one-man-show-ja a Goldmark Tereben, mert ez alkalommal nem a szószékről tanít, hanem mikrofonnal a kézben szórakoztat – valahol a stand-up és a lelki útikalauz határán.

Elhangzott az is, hogy a jegyeladások már most, jóval a programok előtt igen jól alakulnak, két nagy koncertre is telt házat jeleznek a pénztárak. A fesztivál teljes programja a helyszínekkel együtt megtalálható a www.zsidokulturalisfesztival.hu/programok-2025 címen. Némely különlegesség jegyeit érdemes gyorsan megrendelni – ámbár itt minden program különleges, még azok is, amelyek nem fértek bele ebbe a rövid ajánlóba.

Bedő J. István

MEGHÍVÓ

A BUDAPESTI ZSIDÓ HITKÖZSÉG
TISZTELETTEL MEGHÍVJA ÖNT

AZ ELHURCOLT, MÁRTÍRHALÁLT HALT HITTESTVÉREINK EMLÉKÉRE TARTANDÓ
MEGEMLEKEZÉSRE,

melyet 2025. szeptember 21-én (vasárnap) 10.00 órai kezdettel
a Központi Zsidó Temetőben rendezünk meg
(Budapest X. kerület, Kozma u. 6.)

Beszédet mond:

Mester Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke
Kardos Péter főrabbi
A sófárt **Dr. Verő Tamás** főrabbi fűjja meg
A kántori teendőket **Zucker Immanuel** főkantor látja el

Közreműködik:

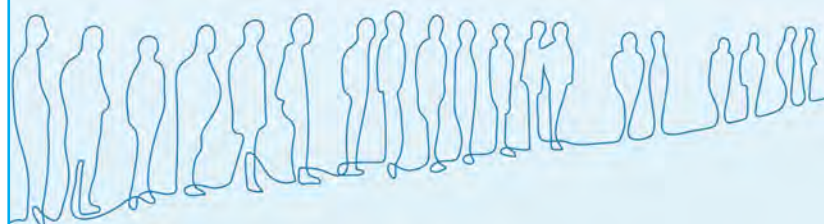
Orbán Izsák, a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola 10. osztályos diákja
Scheiber Gimisek Salom kórusa Klein Judit énekesnő karvezetésével

A központi megemlékezés után a munkaszolgálatosok emlékművénél mondjuk el a gyászimákat
A férfiak számára a temető területén kipa, vagy egyéb fejfedő viselése szükséges

Kunos Péter
Dr. Kunos Péter
BZSH ügyvezető
igazgató

Mester Tamás
Mester Tamás
BZSH elnök

Radnóti Zoltán
Radnóti Zoltán
főrabbi
a BZSH Rabbiságának igazgatója

Magas állami kitüntetésben részesült a BZSH elnöke, Mester Tamás

Az államalapítás ünnepének alkalmából magas állami elismerésben részesült Mester Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke, a Mazsihisz alelnöke.

Orbán Viktor miniszterelnök előterjesztésére állami ünnepünk, augusztus 20-a alkalmából **Sulyok Tamás** köztársasági elnök a Magyar Érdemrend lovagkeresztjé állami kitüntetést adományozta **Mester Tamás** részére, melyet a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke **Gulyás Gergely** Miniszterelnökséget vezető miniszterrel vett át 2025. augusztus 15-én.

A kitüntetésben részesült hitközségi vezető meglátása szerint az elismerés nemcsak személyének szól, hanem a magyarországi zsidó közösségre is kisugárzik. Mester elnök úr megerősítette, hogy a jövőben is a hazai zsidóságért, az európaiság gondolatáért, és nem utolsósorban – dacára minden félreértelmezett, manapság „divatos” szélsőséges woke irányzatnak – Izrael Állama támogatásáért fogja közéleti tevékenységét kifejezni.

Egy magát véleményvezérnek vélő véleménye

A demagógia igaz, de nem az igazság! Úgy közli a tényeket, hogy elhallgat fontos dolgokat, ezért az igazságnak állítja be az igazat. Lássunk erre néhány példát.

Hullámvasúton

Nyolcvanegy éve már, több is talán... A holokausztot megelőzően kaptuk az istengyilkos jelzőt. Ezt, mint a többi ránk aggatott jelzőt, addig hallgattuk, míg el nem hittük. Ha ez így van, logikátlan volt a soá utáni időkből a kérdés: hol volt Isten?

Ugorjunk néhány évtizedet a rendszerváltásig. Ez akkora eufóriát je-

lentett a jobbszél számára, hogy több jelző birtokosa is lettünk. Úgymint idegenszívűek, élősködők („Élősködők menete”), az ideológiai vezér vezette média már Tel-Aviv–Budapest-tengelyt vizionált (hoppá!), merthogy az egykori sikeres író átvédlett sikertelen politikussá, s ebben a minőségében különböző médiafelületeken utált bennünket.

A legújabb kor, a jelen jelzője: népirtók. Ezzel kapcsolatban indult el az önantiszemitizmus kora. Figyelemre méltó változás! Antiszemitizmus a világban, önantiszemitizmus egymás között.

Retró érzés egy túlélőnek. Akkor: addig mondtak hasonlókat, míg elhittük. Most: dettó. De most fellépünk azok ellen, akik... azt híresztelik, hogy... Azaz Salamon király szavaival: nincs új a nap alatt.

Cikkünk címe az egykori Vidámpark legjobb objektumára utal, amelynek végállomásán egy óriási tábla hirdette: Továbbmenet nincs! Reméljük, így lesz.

Fradi és a halacha

A sportantiszemitizmus elleni harc éllovasa az a klubvezető, aki a legnépszerűbb csapatot (és szurkolóit) addig terelgette, hogy már nincsenek a nézőtérrel skandált menetrend-ismertetések („indul a vonat Auschwitzba”), de a legpikánsabb fordulat nemrég történt. Az izraeli arab játékost lecserélték egy izraeli ortodox zsidó futballistára, aki máris kijelentette, hogy sábatkor nem játszik. Az, hogy – a kormány hivatalos politikájával párhuzamosan működve – a klubvezető mindent megtesz, hogy mi, zsidók, biztonságban legyünk, örvendetes.

De mit találnak majd ki a szurkolók? Mert skandalás nélkül foci sincs. Talán „indul a hajó Haifába”?

Apropó sábat, Az elmúlt sábatkor játszott. Itt még nem ment ki a szombat, Izraelben igen.

Tone röbönem (Talmud), tanították a rabbik (Scheiber, Benoschofszky, Richtmann), sábeszkor és más ünnepeken mindig a helyi szokások, időpontok a mérvadók. Ők voltak volt a neológ rabbik. Lehet, hogy az ortodoxok mást tanítanak?

Hotel Hamász?

Augusztus 9-én, sábat délután, nagy palesztin zászlóval kicsi, de hangos csoport ütemes skandalások közepette vonult a Dohány-zsinagóga felé. A mit sem sejtő járőrelők azt hihették, hogy egy Izrael-ellenes együttes akarja magát megmutatni. A járatosak sejtik, hogy a Dohány-zsinagóga mellett épülő hatalmas muszlim hotel reklámja lehetett. Tessék má' mondani, tényleg jó ötlet volt egy ilyen szállodát a zsidó negyed közepére, legnagyobb templomunk mellé engedélyezni?

Hol van a boldogság mostanában?

Kérdésem az illetékesekhez: a vurstli, a Vidám Park, a Malév stb. megszüntetésétől gazdagabbak vagy boldogabbak lettünk?

Oly jólesett a légyott este a Ruszwurmnál?

Nemrégiben a budai Vár két ikonikus cukrászdáját zárta be az önkormányzat sok éve tartó bérvita miatt.

A tulajdonos a Ruszwurm bezárásának másnapján infarktust kapott és meghalt. A gyászolók – köztük turisták sokasága – még alig tért magához, amikor ugyanaz a hatóság a kegyelet és a gyász óráiban a másik cukrászdáját is bezárta a két napja behaltnak... Mindezek következményeként 50 dolgozójától „váltak meg”, akik közül lapzártánkig senki nem vette a szívére. Itt merül fel egy kérdés: a végrehajtók átesnek valamiféle pszichológiai vizsgálaton, mert hát...? A jóval több mint száz éve folyamatosan üzemelő intézmény élete most szakad meg először és utoljára.

Ki hitte volna, hogy a héber irodalom klasszikusának soára írt sorai 2025-ben is érvényesek lesznek: „Az életnél, ó, van-e szebb? / Azt mondom én: ne öljetek! Ne öljetek!”

Kérdés az első kerületi önkormányzathoz. Tessenek mondani, megérte?

Kardos Péter

Gordon Gábor szervezi a jövőt

Az alábbiakban Gordon Gábornak, a Mazsihisz megemlékezésekért felelős munkatársának beszámolóját olvashatják.

A Mazsihisz vezetői, prof. dr. Grósz Andor elnök úr és dr. Kunos Péter ügyvezető igazgató úr 2025 márciusában bíztak meg azzal, hogy kutassak fel olyan városokat, községeket, falvakat, ahol a holokausztot követően még nem vagy csak alkalmanként emlékeztek meg az onnan elhurcolt zsidóságról. A felkeresett helyszíneken vegyem fel a kapcsolatot a polgármesteri hivatalokkal, polgármesterekkel, jegyzőkkel, egyházi vezetőkkel, és együttműködésüket kérjem abban, hogy a jövőben a Mazsihisszel közösen megemlékezéseket tartsunk, emléktáblákat, botlatóköveket állítsunk, illetve a települések oktatási intézményeiben igény esetén segítsem a témában a diákok ismereteinek bővítését, valamint invitáljam őket Budapestre a Zsidó Múzeum, a Holokauszt Emlékközpont és a Dohány utcai zsinagóga meglátogatására.

Nagy lendülettel vetettem bele magam ebbe a munkába, hiszen az elmúlt húsz évben az Élet Meneténél, és előtte a hitközség Szertartási Osztályánál is

Gordon Gábor az Élet házában

tulajdonképpen teljesen azonos célokért dolgoztam, s magánemberként most is egy alapítványban, az Emlékezzünk és Emlékeztessünk Alapítványban (EMEMA) tevékenykedem, hogy felhívjam a fiatalok és szüleik figyelmét az emlékezés fontosságára.

Ezenkívül a családtagjaim története miatt is nagyon fontosnak tartottam már egészen fiatal korom óta az emlékezést, valamint a nem zsidó emberek segítségét abban, hogy ők is tisztán lássák a történelem ezen időszakát, és merjenek foglalkozni a témával.

Országjárásom során a hivatalos megbeszéléseken túlmenően felkerestem a temetőket, volt zsinagógákat, imaházakat, mikvéket, jesivákat és rabbiházakat, vagyis mindent, ami segíthet jobban megismerni az adott település egykori zsidó lakosainak életét.

Nagy segítségemre voltak a különböző közösségi oldalak, illetve a helyi csoportokba is regisztráltam magam, leírva a céloimat, emellett a saját magánoldalamon is beszámoltam egy-egy látogatásról.

Hihetetlenül sok ember jelezte nekem, hogy ő onnan származik, vagy keressem meg XY nénit vagy bácsit, ő még talán ott él és tud mesélni az eseményekről, illetve volt olyan is, hogy valaki rám írt Amerikából, hogy a nagyapja volt a rabbi a városban, és a képen, amit feltettem, az ő sírjánál állók éppen.

Azt gondolom, hogy a holokauszt óta eltelt több mint 80 év alatt sem született – mert nem tudott születni – olyan teljes tanulmány, amely egészen pontosan bemutatja, micsoda hatalmas kár érte a vidéket azzal, hogy szinte teljes egészében megsemmisítették az ottani zsidóságot, és a túlélők közül is csak kevesen tudták úgy dönteni, hogy visszamenni oda, ahonnan tulajdonképpen kivetette őket a társadalom: a szomszéd, a tanár, a postás, a házmaster, vagy éppen egy barátjának hitt valaki.

Volt olyan város (és nézzék el nekem, de direkt nem írok helyszínt), ahol az egykori zsinagóga hatalmas épületéből közel 60-70 mélyszegénységben élő ember jött ki és rohant oda hozzám egy percen belül, ahogy leparkoltam az autómmal az út szélén.

Másutt kínai áruház van a volt zsinagógában, vagy éppen egy postahivatal. Az első időszakban nagyon megbotránkoztattak ezek az esetek, de utána egyszerűen el kellett fogadnom, hogy az ott élők már nem látják az épületben a zsinagógát, a rabbiházat, a rituális fürdőt, az iskolát, nem látják maguk előtt, mint én, a sok zsidó embert kijönni az imaházból vagy beszélgetni a piacon, hanem az nekik egyszerűen egy ingatlan, és nem több.

Sajnos tudomásul kell vennünk, hogy visszafordíthatatlan történelmi trauma érte az emberiséget, és nem csak a zsidóságot, én ezt jól látom ezekben a vidéki városokban, mert volt olyan hely, ahol a 93 éves néni mondta azt, hogy *fiatalember, itt bizony megállt az élet, amióta elvitték őket, semmi sem a régi.*

De ahogy mondani szoktuk: az életnek mennie kell tovább, és csak azzal tudjuk valamennyire segíteni a lelkiüket és a közösségünket, ha mindent elkövetünk annak érdekében, hogy ahol csak lehetséges, ott mindig emlékezzenek meg a zsidó szomszédokról, illetve az esetleges leszármazottaknak is lehetőségük legyen alkalmanként visszautazni és megemlékezni a rokonairól.

Szóban már több alkalommal elmondtam, de most szeretném itt, az Új Élet hasábjain írásban is megköszönni a teljesség igénye nélkül a sok támogatást, amiket kaptam és kapok folyamatosan a munkámhoz dr. Szegő Ágnesztől, Winkler Miksától, Tamás Pétertől, a Mazsihisz vidéki temetőért felelős csoportvezetőjétől, Bittner Jutkától, Zám Ildikótól, Baranyi Máriaától, Deutsch Miklóstól, Rév Ágnesztől, a sok-sok magánembertől, akik Messenger-üzenetekben segítettek és segítik nap mint nap a munkám, a küldetésem. Mert nekem ez az, és úgy érzem, ez a minimum, amivel tartozom a vidéki zsidóságnak.

A Szertartási Osztály által szervezett városokat kiegészítve, 2026-ban a 16 új helyszínt a következő lesz: Putnok, Tiszafüred, Ibrány, Barcs, Nemesvid, Nemesdéd, Kistarcsa, Újfehértó, Poroszló, Nagytétény, Mezőkövesd, Erdőkertes, Szentistván, Fehérgyarmat, Szikszó, Zsárollyan.

A pontos időpontok egyeztetés alatt vannak még, de tekintettel arra, hogy minden új városban kiemelten fontosnak tartottam, hogy az első alkalomkor a Mazsihisz elnöke, prof. dr. Grósz Andor úr is jelen legyen, a megszokott mártírmegemlékezések előtti időszakra tervezzük a rendezvényt, természetesen mindenhol rabbi jelenlétével, amivel kapcsolatban dr. Fröhlich Róbert országos főrabbival egyeztetek elnök úr és igazgató úr kérésének megfelelően.

Köszönöm, hogy elolvasták beszámolómat, és kérem, ha bárkinek valamilyen új helyszínjavaslata vagy akár a leírtakkal kapcsolatosan véleménye, hozzáfűznivalója van, keressen bizalommal a gordon.gabor@mazsihisz.hu címen.

Vaddisznóságok, avagy egy spirituális válság tünetei

Világszerte egyre súlyosabb problémát jelentenek az elvadult házisertések és a vaddisznók, amelyek – mintha csak egy modern kori bibliai csapás sújtaná a mezőgazdaságot – hatalmas pusztítást végeznek a termőföldeken.

A probléma jellege és az érintett fajok földrajzilag eltérnek: Észak- és Dél-Amerikában, Ausztráliában az elvadult házisertések szaporodnak kontrollálhatatlanul, míg Európában – így Magyarországon is – a természetes vaddisznóállomány növekedése okoz hasonló gondokat. Az emberi erőfeszítések ellenére képtelenség megfékezni szaporodásukat, és egyre nagyobb területeket hódítanak el, komoly gazdasági és ökológiai károkat okozva.

A vaddisznók jelenléte ma már öt kontinensen jelent súlyos gondokat.

Az **Egyesült Államokban**, különösen Texasban, több mint 2,6 millió vaddisznó él, és évente mintegy 2,5 milliárd dollár kárt okoznak a mezőgazdaságban és az infrastruktúrában. Vadászhelikopterekkel próbálják visszaszorítani őket, kevés sikerrel.

Ausztráliában évi 80 millió dollárra becsülik a kárt, amit a vaddisznók okoznak. Az állatok tönkreteszik az ökoszisztémákat, kiássák a termékeny földeket, és veszélyeztetett fajokat szorítanak ki.

Braziliában, főként Paraná és Rio Grande do Sul államokban, a kisparaszti gazdaságokat napok alatt letarolják. A termelők beszámolóit szerint egy-egy éjszaka alatt egész kukorica- vagy babföldeket pusztítanak el.

Németországban, különösen Brandenburg és Bajorország tartományokban, évente több tízezer vaddisznót lőnek ki, mégis növekszik a populáció. Az állatok nemcsak a földeket károsítják, de behatolnak a lakóövezetekbe is.

Japánban, miután a vidék néptelenedni kezdett, elvadult disznók foglalták el az elhagyott falvakat. A Fukushima környéki zónákban, ahonnan a sugárzás miatt a lakók elköltöztek, a disznók uralják a terepet.

A gazdák világszerte próbálkoznak csapdával, vadászattal, mérgezéssel vagy kerítéssel – mindhiába. A vaddisznók elképesztő gyorsasággal szaporodnak: évente kétszer is fialhatnak, alkalmanként akár 4–12 malaccal. Ráadásul intelligensek: tanulnak a veszélyekből, elkerülik a csapdákat, és szétoszóródnak, hogy tovább szaporodjanak.

A kérdés pedig felmerül: **miért most történik mindez? Miért éppen most borul fel az ökológiai egyensúly ilyen különös módon szerte a világon?**

A **judaizmusban** a disznó az álszentség, a képmutatás szimbóluma. Bár hasított patája van – úgy tűnik, mintha kóser lenne –, nem kérődzik, így valójában *trefá*, azaz tisztátalan. A bölcsek gyakran idézik, hogy amikor a disznó lefekszik, előrenyújtja a patáit, mintha azt mondaná: *„Nézzetek csak rám, kóser vagyok!”* – miközben természetéből fakadóan hazudik.

A **zsidó misztika** szerint a fizikai világ eseményei a spirituális világban már korábban lezajlott folyamatok tükröződésai. A Midrás például úgy értelmezi a Szentélyek pusztulását, hogy Nebukadnecár és Titus csupán egy-egy „bontóbrigád” volt: mire ők megérkeztek, a sehiná, az isteni jelenlét már elhagyta a templomokat, mert ezt váltotta ki a nép lelki romlása. A pusztítás így nem ott kezdődött, hanem sokkal korábban, spirituálisan.

Így nézve különösen beszédes, hogy ezek a disznók – a **hamisság ősi jelképei** – éppen akkor özönlik el a földet, amikor a világban az igazság értéke súlyos válságban van.

Hazugságok, manipulációk és féligazságok töltik meg a közbeszédet: a média, az oktatás, a politika, az orvostudomány, sőt még az etika világában is egyre nehezebb eligazodni. A bizalom, amely civilizációnk alapköve volt, visszafordíthatatlanul megingott.

Kiben bízhatunk ma? Az orvosokban? A politikusokban? A sajtóban? Az egyre fejlettebb mesterséges intelligencia és digitális manipuláció korában már egyetlen kép vagy videó sem jelent garanciát az igazságra. A diskurzus helyét egyre inkább a kiabálás, a lejárató címkézés vette át. Értelmes vita helyett mind gyakrabban éri személyeskedés azt, aki pusztán kérdéseket tesz fel vagy más véleményt képvisel.

Braziliában végül nem a fegyverek, hanem az árkok hozták el a megoldást. A parasztek rájöttek: a disznók ellen nem lehet frontálisan harcolni. Ehelyett **határokat kellett húzniuk** – fizikai és szimbolikus értelemben is. Ez talán számunkra is tanulság lehet: nem lehet értelmes vitát folytatni azzal, aki nem igazságot keres, csak győzni, dominálni, elhallgattatni akar.

Talán a mi nemzedékünk küldetése nem az, hogy minden hazugság ellen külön-külön küzdjön, hanem hogy *igazságot teremtsen* a maga életében. Hogy tisztázza önmagában, mit jelent céllal élni, mit jelent zsidónak lenni, mit jelent hűséges házastársnak, szerető szülőnek, odaadó barátjának lenni. Mit jelent elérni – nem a kívülvilág elismerését, hanem a belső integritást.

Ez lehet a mi feladatunk: az igazság hordozóivá válni egy olyan világban, amely égető szükségét érzi ennek.

Az Aish.com cikke alapján fordította:

Zucker-Kertész Lilla

E m l é k o l d a l

A halacha a halotthamvasztásról

Halacha: „az út, amelyen járni kell”. Vagyis a betartandó zsidó törvények gyűjteménye (Joszef Káro Sulchán Aruchja, a Róma megjegyzéseivel, valamint Maimonidész 14 kötetes Jád Hácházáká törvénytára). A responsum-irodalom évszázadok óta kíséri és bővíti, aktualizálja a halachát, hogy az a modern kor minden kérdésére választ adjon. Az ismert szerző új rovata dióhéjban próbálja bemutatni a halacha álláspontját egyes aktuális, „modern” kérdésekkel kapcsolatban. A szerző nem rabbi, így az itt kifejtett álláspontot nem lehet halachikus döntvénynek tekinteni. A rovat csupán betekintést szeretne engedni a halacha világába, azon elv alapján, hogy a Tórában minden aktuális problémára található megoldás.

Sokan kérdezik napjainkban, mi a zsidóság, a halacha véleménye a halotthamvasztásról – a földbe temetés helyett. Bármennyire is furcsa és hátborzongató a kérdés egy nemzedékkel a füstölgő auschwitzi krematóriumok után, ha felteszik, válaszolni kell rá.

A halott lehetőleg aznapi eltemetése egy tevőleges micva a 613-ból, amely egy bibliai versre (5. Mózes, 21, 23) alapozódik (Széfer Háchinuch, a Szifri alapján, Ki Técé, 221). A temetés alatt természetesen elföldelést értünk.

A halottégetés gyakorlata ismert az ókortól kezdve mint pogány praktika, amely szerves része volt egyes bálványkultuszoknak. A monoteista zsidóság viszolygott tőle, és a Tóra, mint látjuk, tiltotta – közvetve – azáltal, hogy előírta az aznapi elföldelést. „Ahol van halottégetés, ott van bálványimádás” – mondja a Talmud (Ávodá Zará, 8,a).

Egyes bibliai forrásokból kitűnik, hogy az elégetést mint büntetést alkalmazták, például Áchán esetében (Josua 7, 15 és 25), aki sikkasztott, értéktárgyakat lopott el a lefoglalt és Istennek szentelt vagyonból. Az elégetés egyike azon négy halálbüntetésnek, amit a Szánhedrin szokott alkalmazni, de ott nem szó szerinti elégetésről van szó (lásd Szánhedrin 7, 2 és jeruzsálemi TaLmud Szánhedrin 7, 2, 24).

Az egyetlen eset a Bibliában, ahol holttest elégetéséről van szó, az Saul és fiainak esete (1 Sámuel, 31, 8–13). A döntő csata után Gilboá-ban, ahol a filiszteusok megsemmisítő vereséget mértek a zsidó hadseregre – Saul és három fia is odaveszett –, az ellenség megcsontkította a zsidó király holttestét. Fejét levágták és körülvitték, hogy bemutassák a győzelmet pogány templomaikban, míg tetemét Bét Sáán falára akasztották. Ekkor egy maroknyi bátor ember Jávés-Gileád lakosai közül odalopózott, levette Saul tetemét a falról, hazavitték Jávésba, ott a holttestet elégették, és a csontokat eltemették. Miért kellett elégetni a tetemet? Kényszerhelyzet volt, mondja Kimchi (Rádá'k), mivel Saul húsát nyüvek rágták, és nem volt más választás, mint elégetni. Mások a s.r.f ige alatt nem égetést, hanem egy gyantafajtát értenek, amit ha meggyújtanak, jó illatot áraszt, vagyis mintha balzsamot égettek volna rajta.

Ehhez kapcsolódik az, amit a Talmud mond ki, hogy „égetnek a királyokra, és ezzel nem hágják át az emorita gyakorlat (Dárké Háemori tilalmát)” (Szánhedrin, 52,b). Ez alatt azt a szokást értik, amelyet a Királyok könyve több ízben is említ. Ha egy nagy zsidó király meghalt, szokás volt ruháit és használati tárgyait, valamint illatszereket elégetni a sírján, ahová őt előbb eltemették. Ez az akkori felfogás szerint egyfajta tiszteletadás volt az elhunytnak (lásd 2, Krónikák, 16, 14, ahol leír-

ják, hogyan égettek és füstöltek illatszereket Asza király temetésén).

Később ezt a szokást kiterjesztették a Fejedelmekre, vagyis a Synhedrion vezetőire is. A Talmud elbeszéli, hogy Onkelosz, a római prozelita elégetett idősb Rabbán Gamliel sírján 70 máne értékű balzsamot (Ávodá Zará, 11). A máne egy Talmud-korabeli pénzdarab, melynek értéke 4 aranydénár volt.

A halottégetés tipikus római szokás volt. Titus, aki elfoglalta Jeruzsálemet és lerombolta a Szentélyt, végrendeletben hagyta meg, hogy égenség el holttestét (Gittin, 56,b). Tacitus, a neves római történész rögzítette könyvében, hogy „a zsidók eltemetik, de nem égetik el halottaikat” (História, 5, 5).

Maimonidész a Micvák jegyzékében (Széfer Hámicvot) mint cselekvő parancsolatot tünteti fel a halottak aznapi eltemetését. Ugyanígy dönt a Sulchán Aruch is (Jore Déa, 362). Tikoczinsky rabbi, a téma nagy szakértője alapvető művében (Geser Háchájim) idézi azt a rabbinikus véleményt, miszerint „a halott égetése tagadja a hitet a holtak feltámadásában, és ellentétes a halottakkal szemben kötelező tiszteletadással”.

Neves rabbik és döntvényhozók a középkorban megengedték, hogy az oszlásnak indulás felgyorsítására meszet hintsenek a sírban fekvő temetre (Tsvot HaRasba [Aderet] 369 és Rómá [Iszerlész] Jore Déa, 363, 2).

A 19. században ismét divatba jött a halottégetés. Az orvosok voltak a hamvasztás előharcosai, mondván, hogy az eltemetett holttestek járványok terjesztői. A rabbik egyöntetűen tiltották a hamvasztást, sőt voltak, akik nem engedték a Chevra Kadisát foglalkozni a hamvakkal, vagy az urnát a temetőben elhelyezni. (Lásd az altonai főrabbi responsum-könyvét:

Chájjé Olám, Dr. M. Lerner, Berlin, 1905, valamint r' Élijáhu Ben-Amozég responsumát: Jááne Böés, Livorno, 1866.)

A fentiekből, gondolom, világos, hogy mit mond a halacha ebben az „égetően” fontos kérdésben. (Egyébként jellemző, hogy már a 19. század elején Németország járt élen Európában a halottégetés gyakorlatában...)

Végül egy „magyar vonatkozás”. Nem biztos, hogy mindenki tudja: Magyarországon 1932-ben megjelent egy 30 oldalas broszúra A halotthamvasztás zsidó szemmel címen. Szerzője és kiadója dr. Löwinger Sámuel, a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet tanára, aki később egy ideig az intézet igazgatója is volt. Hadd idézzünk három részletet a nem ortodox indíttatású könyvecske Befejezés cím alatt hozott konklúzióiból.

A tudományos alapon nyugvó Szentírás-tudomány és vallástörténet megállapítása, hogy az egyedüli eltakarítási mód, mely a zsidóság vallási eszményeivel megegyezik, az elföldelés. El sem lehet képzelni, hogy a régi zsidóknál a halotthamvasztás meg lett volna engedve.

Az elföldelés kötelezettségét azért vezették le a Tórából az írástudók, hogy azt, amit az évezredes szokások szentesítettek, az Írás szavaival is bizonyítsák. Ezzel elejét akarták venni, hogy idegen temetkezési kultuszok hatoljanak be a zsidóságba.

A zsidó vallási gyakorlatot összefoglaló törvénykönyvek kötelező törvényként ismerték el az elföldelés kötelezettségét, és ezzel kizárták minden más eltakarítási mód, így az elhamvasztás megengedésének a lehetőségét is.

Eszerint a halacha irigylésre méltóan jó társaságban van...

Naftali Kraus

(2003)

SZILÁGYI GYÖRGY

Egy zsidó fakír a Klauzál térről

A szívet melengető fénykép jóval a második világháború előtt készült a Klauzál térről, amint a vaskorlással védett zöldellő fák és bokrok között áthalad rajta a vágy 2-es villamosa... Nem tartozik ugyan az általános műveltséghez, hogy a teret 1907-ben nevezték el *Klauzál Gábor*ról, a Batthyány-kormány egyik miniszteréről, mint ahogy arról sem kötelező tudomással bírni, hogy korábban, 1874-től István tért volt a neve, mégis, ha már lehetőségem nyílik rá, ezt az értesülésemet megosztom az olvasóval. Anyai nagyanyám sokat mesélt nekem a nevezetes István téri nagypiacról, amely széltében-hosszában uralta a teret. Csekély a valószínűsége annak, hogy bárkit is kínzó kíváncsiság gyötörte azért, mert nem tud arról, hogy a téren álló vásárcsarnok felépítésére az 1874-ben lebontott *István téri színház* helyén került sor. 1894-ben kezdődött az építkezés, és három év múlva, 1897-ben – akkor még István téri vásárcsarnok néven – nyitották meg. Nagyanyám minderről semmit sem tudott. Az ő szívében csupán leánykora nagypiacának tarka forgataga ébresztett édes emlékeket. Arról viszont, amiről én mesélek, egyedül a dédnagymám mesélhetett volna, csakhogy akkor most nem tudnék tájékoztatást nyújtani a feledésbe merült előzményekről. Ugyanis a természetes mortalitás következtében már régen nem lennék itt a jövőbeli „majmok bolygóján”... Kénytelen vagyok hát a saját kútfőmből meríteni adatokat, ami – tekintettel a tárgyalat témára – nem esik nehezemre, mivel nyolc éven át tanítottam magyar és nemzetközi cirkusztörténetet az Állami Artistaképző Intézet varieté tanszékén.

Igaz és meghökkentő históriám főszereplője még álmában sem járt soha a Gangesz partján, ennek ellen emzeti, de felekezeti önértetünket is erősíti, mivel 1860-ban született Budapesten, és világrajövetelét a cseppet sem sejtelmes hangzású *Bauer Sándor* néven jegyezték be a hitközség anyakönyvébe.

A porond vonzásába került Bauer gyerek már nyolcéves korában fellép a Lövölde téren állomásozó Renz cirkusz „Hófeherke” című pantomimjában. Talentuma azonban nagyobb teret követel: a Klauzál teret, melynek 1868-ban Augarten platz a neve. Néhány hónap múlva már ott találjuk az Augarten platzon, a későbbi István téren, ahol a változatosság kedvéért a németalföldi királyi Carre cirkusz ponyvasátra alatt a „Hamupipőke” című pantomimjátékban folytatja szárnypróbálgatásait. Bár a pesti zsidóság központjának számító környéken a „Samupipőke” bemutatásával is szédületes sikert arathattak volna.

Bauer Sándorkának a 67-es kiegészítés utáni Magyarországon nem okozott gondot a zsidósága. Évekkel később, 1900-ban is csupán azért lett belőle „Kalakuta hindu fakír”, mert új hivatása megkövetelte, hogy érvényesülése érdekében fátyolt borítson magyar származására. Persze ez alól is volt kivétel. Huszonhat évvel ezelőtt, 1977 novemberében az Új Életben adtam hírt arról, hogy a Tolnai Világlapja 1914. június 7-i számában bukkantam rá egy délceg fiatalember fényképére. A képaláírásból megtudtam:

LOMB KATÓ 1909–2003

Egy autodidakta nyelvtudós emlékére

A nyelv az egyetlen dolog, amit rosszul is érdemes tudni. (L. K.)

Vendégszerető, a művelt egyetemi ifjúságot befogadó ház volt a pécsi Szilárd-ház az 1910-es években. A két „fruska”, Vica és Kató, orvos apjuk európeér nézeteit, a természettudományok és a humán kultúra szeretetét kapták örökségül.

Pestre kerülése után, már asszonyként, **Lomb Kató** (**Lomb Frigyes** mérnök felesége) minden segítség nélkül sajátította el az orosz nyelvet Budapest ostromakor. Fogott egy cirill betűs könyvet, és rövid idő múlva hivatalos tolmács volt a Városházán. Latinul, németül, angolul már előzőleg is tudott.

A tizenhét nyelvet egyedül megtanuló és a nyelvtudományban járatos Kató még annak előtte megszerezte a vegyészdiplomát a Pécsi Janus Pannonius Egyetemen. 2000-ben megkapta az egyetem rubindiplomáját. Hivatalos szakmájával azonban csak rövid ideig foglalkozott. Ha megkérdezték, azt mondta magáról: *Lomb Kató, hivatásos nyelvtanuló vagyok*. Tanított is. Egyetemi szinten tanította a német nyelvet. De informálisan, mint népszerű beszélgetőpartner, társaságban, csevegések során, taníttatta, javíttatta beszélgetőársait is. Ilyenkor mindig utalt a nyelvtani szabályra és a különböző nyelvekben érvényre jutó „izmusokra”. Szellemesen magyarázva, könyveiben, TV- és rádió-interjúkban tette közzé egyéni tanulási módszereit. Erről szólnak például *Így tanulok nyelveket, Bábeli harmónia, Nyelvekről jut eszembe, Egy tolmács a világ körül* című művei.

A második világháború után szinkrontolmácsként dolgozott 90 éves koráig. Bejárta a világot. Előfordult, hogy pompás lakását elhagyva – ha úgy hozta a szükség – külföldön egy padon aludt.

A világ minden tájáról hozott egy kis doboz gyufát. Napi tápláléka is – tömegében – körülbelül ennyi volt. Szótárakra, újságokra, referenciakönyvekre sem volt szüksége. Állandóan igényelte viszont a közvetlen beszélgetést.

A legkedvesebb és legfontosabb nyelv számára idősebb korában mindvégig a héber maradt, amelynek összehasonlító nyelvtani problémáin nem szűnt meg elmélkedni, és ez élvezetesebb volt számára, mint a rengeteg külföldi út. *Miért olyan nehéz olvasni a hébert?* – kérdezte egyszer a hozzá hasonló nyelvismerekkel rendelkező Holländer Györgyöt (z. l.). *Mert nem szokott imádkozni, Kató* – hangzott a válasz.

Érdeklődése, nyitottsága, figyelme, sokakat magával ragadó személyisége éljen emlékezetünkben!

Engländerné Pikler Kati

(2003)

„...ő az első magyar ifjú, aki elleste az indiai fakírok féltve őrzött titkait, megtanulta a test érzéketlenítésének titkát, tűkkel szúrja át testét anélkül, hogy fájdalmat érezne.”

Én akkor már mindent tudtam Kalakuta-Bauerról, de még utólag sem akartam a jóhiszemű fiatalember emlékét gúny tárgyává tenni azzal, hogy kétségbe vonom tévedésen alapuló elsőbbségét. Kizárólag azért, mert ellentétben Bauerrel, ő nem használt művésznevet. Becsületes családi nevén így hirdette magát: *Goldberger Izsó*, fakír...

Folytatom: A Bauer gyerek az Augarten platzról kerül légtornásztanoncoknak *Schmidt Albert* Sugár úti hippodromjába. Két évig röpköd mérsékelt sikerrel, mígnem egy gonosz lóidomár áldozata lesz, aki „kaucsukszámot” akar faragni belőle. Hónapokon át kínozza a vézna fiúcskát, hogy a lábát hátrafele csavarva helyezze a nyakába. Addig kísérletezik vele, amíg egy napon a kölyök már a lábára se tud állni. Több hónapi betegeskedés után végre sikerül kiegyenesednie az összegubancolódott Bauer gyereknek. Ezután édesanyja beadja szobafestőinasnak, ám nem sokáig szorongatja kezében a pemzlit. A lába és a nyaka nem, de a szíve visszahúzza a cirkuszhoz. Kutyaaidomító lesz, aztán 1900-ban felcsap „equilibristának”. Egy alkalommal véletlenül rájön, hogy teste érzéketlen a tűzre, forróságra és a tűszúrásokra. Akárcsak 14 évvel később Goldberger Izsó. Ekkor lesz Bauerből „Kalakuta hindu fakír”.

Húsz évig járja a világot, az emberek ámulattal nézik mutatványait. Tüzes vassal simítja végig a testét, leveseskanállal issza a forró olajat. Amikor a berlini „*Kratveils sörházban*” vendégszerepel, tízezer márkát ajánl fel annak, aki mutatványát utánacsinalja. Egy néző vállalkozik rá, de olyan súlyos égési sebeket szenved, hogy a sörházból kórházba szállítják...

Kalakuta-Bauer nem volt szerencsés ember, egész életében üldözte a pech. 1906-ban a romániai Giurgovóban saját színháza volt, ami porig égett. Két évvel később dereglyén utazott Bulgáriába. Útközben a dereglye felborult, neki sikerült partra úsznia, értéktárgyait azonban elvitte a víz. 1916-ban Vadkert közelében valamennyi poggyászát egy vasúti tehervagonban helyezi el, ami egy kipattanó szikrától tüzet fog és szénné ég. 1919-ben Dunavécscén feladott három és fél mázsa poggyásza – ilyesmi a legjobb proletárdiktatúrában is előfordul – nyomtalanul eltűnik. Később a budai Városmajorban úgynevezett „tűzablót” csinál, a szél ruhájára hordja az égő benzint, Kalakuta lángoló fáklaként rohangál a színpadon, a produkcióval együtt kis híján ő is leég. Hetekig fekszik súlyos betegen, amikor újabb szerencsétlenség éri. Lázálmában el akarja oltani az éjjeliszekrényén álló petróleumlámpát, ami feldől és lángba borítja az egész lakást. Hozzá tartozói mentik ki a tűzből. Mindez gyerekjáték ahhoz képest, ami a bécsi *Danzer Orfeumban* történt. Éppen tizenöt éves bajonettel zsonglörködik, amikor az egyik bajonett kicsúszik a kezéből, és hegyével a fejébe fúródik. Szerencséjére megakad a koponyacsontjában. A közönség szellemes trükknek véli, és tombolva ünnepli Kalakutát, aki minden erejét összeszedve hajlong a fejből kiálló bajonettel, majd kíváncsiorog a színpalak mögé, és elájul.

Pályafutása végén, közel a hetvenedik évéhez, Pesten tengeti életét az öreg zsidó fakír. Nem maradt egy vasa sem. Azon a vason kívül, amit áttüzesítve fogott marokra boldogabb éveiben...

(2003)

IZRAELI FEKETE

Felfüggesztettek egy párizsi légi irányítót, mert „Free Palestine” szlogent intézett az izraeli legénységhez

Felfüggesztettek egy légi irányítót a párizsi Charles de Gaulle repülőtéren, mert „Free Palestine” szlogent intézett az El Al izraeli légitársaság egyik járatának legénységéhez a velük folytatott rádióbeszélgetés során – közölte a francia közlekedési minisztérium.

A felvételek elemzése bizonyítja, hogy az eset megtörtént – írta az X-en **Philippe Tabarot** tárcavezető, hozzátéve, hogy a légi irányítót újabb utasításig minden munkavégzési lehetőségtől megfosztottak.

Fegyelmi eljárás indult az ügyben. A szankció a tények súlyosságának megfelelő lesz – hangsúlyozta a miniszter, aki szerint az eset sérti a rádiókomunikáció szabályait, amelynek a légi forgalom biztonságára és szabályosságára kell korlátozódnia, és a francia légi forgalmi irányítókra vonatkozó köztisztviselői semlegességi kötelezettség megszegését is kimeríti.

Azonnal adminisztratív vizsgálat indult, amint az izraeli légitársaság, az El Al bejelentette az esetet.

A franciaországi zsidó intézményeket képviselő testület (Crif) elfogadhatatlan incidensnek minősítette a történeteket, amely megsérti mind a politikai semlegesség követelményét, mind a légi forgalmi irányítótorony és a felszállás fázisában lévő repülőgép közötti kommunikációra vonatkozó biztonsági protokollokat.

(via MTI)

A Hamász hamis éhínségkampányt folytatott

Az izraeli védelmi erők (IDF) nyilvánosságra hozott részletes vizsgálata szerint a Hamász összehangolt kampányt folytatott annak érdekében, hogy éhínségről szóló hírekkel rossz színben tüntesse fel Izraelt, és politikai nyomást gyakoroljon a nemzetközi közvéleményre – írja az *Israel Hayom*.

A jelentés rámutat arra, hogy júliusban – a tűzszüneti és tűszszabaddíktási tárgyalások idején – meredeken megugrott a Hamász egészségügyi minisztériuma által jelentett, alultápláltságból eredő halálesetek száma. Míg 2025. június végéig összesen 66 ilyen halálesetet regisztráltak a háború kezdete óta, addig júliusban már több mint 133-at jelentettek.

Ennek ellenére a Hamász a szokásos gyakorlattól eltérően nem közölte a halottak nevét. Például július 19-én 18, július 22-én pedig további 15 halálesetet jelentettek, ám a közösségi médiában csak néhány dokumentált esetről volt szó. Ez a különbség a statisztikai adatok és a konkrétan azonosított esetek között kétségeket vet fel a jelentések hitelességével kapcsolatban.

A közelebbi vizsgálat kiderítette, hogy az érintettek többsége súlyos, már korábban fennálló betegségekben szenvedett, amelyek állapota nem a táplálkozási viszonyok miatt, hanem önállóan romlott. Néhányan még a háború előtt Izraelben kaptak orvosi kezelést.

Az egyik, sok helyen terjesztett eset egy négyéves fiú, **Abdullah al-Hani Muhammad Abu Zarka** története, akit az éhínség áldozataként mutattak be. Az izraeli hatóságok azonban megállapították, hogy a gyermek egy genetikai betegségben szenved, amely súlyos vitamin- és ásványianyag-hiányt, csontvesztést és csontritkulást okoz, és amely több családtagját is érinti.

Egy másik, széles körben megosztott eset a 27 éves **Karam Khaled Mustafa al-Jamalé** volt, akiről azt állították, hogy alultápláltság miatt halt meg. A vizsgálat szerint azonban gyermekkorától kezdve izomsorvadásban és részleges bénulásban szenvedett, ami megnehezítette számára a nyelést – betegsége tehát nem függött össze Gáza ellátási helyzetével.

A biztonsági szervek által felkért orvos szakértők arra a következtetésre jutottak, hogy Gázában nincs jele tömeges alultápláltságnak. A jelentés szerint a Hamász tragikus képeket használt fel egy tudatosan megszervezett, valótlán narratívára épített kampányban, amelynek célja politikai nyomásgyakorlás és Izrael nemzetközi megítélésének rombolása volt.

Az IDF bejelentette: a Területeken Folyó Kormányzati Tevékenységek Koordinátorán keresztül továbbra is együttműködik a nemzetközi közösséggel a humanitárius segítség biztosítása érdekében, ugyanakkor visszautasítja a Gázai övezetben kialakult éhínségről szóló állításokat.

(via MTI)

Auschwitzba küldte a zsidó utasokat a Lufthansa légiutas-kísérője

Egy Lufthansa-járaton tett állítólagos antiszemita megjegyzés váltott ki felháborodást, miután az egyik utas szerint a személyzet tagja Auschwitzba küldte volna a fedélzeten tartózkodó zsidókat – írja a *zsido.com* a Jfeed alapján.

Egy első osztályon repülő utas azzal vádolja a Lufthansa egyik légiutas-kísérőjét, hogy mélyen sértő és antiszemita kijelentést tett a Münchenből az olaszországi Olbiába tartó LH 1910-es járaton.

Barry Cohen a közösségi médiában számolt be róla, hogy nem csak eltűnt a poggyásza, de az egyik stewardess azt mondta: *Annyi zsidó van a gépen, hogy inkább Auschwitzba kellene menniük.*

A felháborodott Cohen kijelentette, hogy soha többé nem repül a Lufthansával.

Nem az első eset, hogy zsidó utasokat ér hátrányos megkülönböztetés, inzultus a légitársaság járatain. Az amerikai közlekedési minisztérium tavaly négy millió dollár bírságot a német légitársaságot, amiért 2022-ben több mint száz hászid zsidó utasától megtagadta, hogy átszálljanak a Magyarországra tartó járatukra.

(via TEV)

Nagytestű kutyát uszítottak egy amerikai zsidó házaspárra Velencében

Antiszemita sértésekkel illették őket, miközben vizet locsoltak rájuk, és a férfi arcába köptek.

Az incidens Velence központjában, a Rialto híd közelében történt. Az ortodox zsidó turistákat – egy férfit és várandós feleségét – állítólag minden előzmény nélkül szólították le a három támadó.

A beszámolókat szerint vízzel lelocsolták őket, a férfi arcába közvetlenül beleköptek, majd egy nagytestű kutyát uszítottak rá. A kutya a férfi combját próbálta megharapni, de szerencséjére csak a zsebében lévő mobiltelefont érte a harapás, így nem sérült meg a támadásban.

Szemtanuk szerint a támadók antiszemita sértéseket és fenyegetéseket kiabáltak. Szimbolikus módon a házaspár végül a történelmi zsidó gettóban működő kóser étteremben talált menedékre. Feljelentést nem tettek, és már visszatértek az Egyesült Államokba.

Az olasz rendőrség vizsgálatot indított, és a környék biztonsági kameráinak felvételeit elemzi, hogy azonosítsa az elkövetőket. A nyomozók fel szeretnék venni a kapcsolatot a sértettekkel, hogy első kézből szerezzék be a beszámolójukat, és tisztázzák, antiszemita indíték, rablási szándék vagy más ok állt-e a támadás mögött.

A helyi zsidó közösség képviselői azonnal tájékoztatták a hatóságokat, és aggodalmuknak adtak hangot az antiszemita incidensek számának növekedése miatt.

Az olasz törvények szerint rablás vagy gyűlölet-bűncselekmény esetén

a hatóságok hivatalból is eljárhatnak, még akkor is, ha az áldozatok nem tesznek feljelentést. Így a vizsgálat folytatódik, függetlenül attól, hogy a házaspár nem maradt Olaszországban a jogi eljárás idejére.

(via TEV)

A túlélőket a soára emlékeztetik a túszookról készült felvételek

Holokauszt túlélők szerint a napokban közzétett túszyvideók a nyolc évtizeddel ezelőtti nélkülözésekre és a nácik által végrehajtott kínzásokra emlékeztetik őket, számolt be a JTA nyomán a *Kibic*.

„Testük fájdalmasan sovány, szemük rémült és üres, arcukon a kétségbeesés és a reménytelenség látszik. Ezek a képek visszavisznek azokba a sötét napokba – a pokolba, az éhezésbe, az árvaságba és a félelembe” – mondta **Israel Shaked** az Nemzetközi Élet Menete által kiadott nyilatkozatban.

Shaked, aki a mauthauseni koncentrációs táborban szabadult fel, **Eviatar Dávid** és **Rom Braszlavszki** állapotára utalt, akiket 2023. október 7-én hurcoltak el a dél-izraeli Nova zenei fesztiválról a terroristák. A napokban napvilágot látott videókon – amelyek közzétételét az érintett családok engedélyezték – a két férfi soványnak és elkeseredettnek látszik.

Az egyik videón David látható, ahogy saját sírját ássa, ami a nácik által alkalmazott kegyetlen módszert idézi.

„Ismerem az éhséget. A táborokban kenyeret és vizes levest kaptunk. Anynyira éhesek voltunk, hogy ha találtunk volna füvet, azt is megesszük” – mondta **Naftali Hurst**, aki túlélte Auschwitzot és Buchenwaldot. „Emlékszem a megaláztatásra, az emberi méltóságtól való teljes megfosztásra. Ismerem a félelmet, a rettegést.”

A videók borzalmat keltettek az izraeliek körében, és ezek voltak a tüntetések középpontjában, amelyeken a háború befejezését és a fennmaradó túszo szabadon bocsátását követelték. Összesen 50 fogoly van még a Gázai övezetben, közülük 20-an lehetnek életben.

„Eviatar az öcsém, egy kedves, szelíd lélek, akinek egyetlen »bűne« az volt, hogy egy békés zenei fesztiválon ünnepelt” – mondta testvére, Ilaj az egyik tüntetésen. „A gondolat, hogy milyen fájdalmat, éhséget, félelmet él át azokban a sötét alagutakban, minden ébren töltött pillanatomat kísérti” – tette hozzá.

„Free Palestine” feliratú kóser ételeket szolgáltat fel zsidó utasainak az Iberia

A DAIA, az argentin zsidó közösségek ernyőszervezete az X-en írta, hogy az IB0102 járaton utazó egyik zsidó utas, **Salvador Auday** kóser ételének címkéjén fekete tintával írt „Free Palestine” feliratot talált, míg mások csak „FP” kezdőbetűvel ellátott ételeket kaptak – írja a *Neokohn*.

„Elítéljük ezt a diszkriminatív cselekményt, és kapcsolatba léptünk a spanyol légitársaság vezetésével, hogy magyarázatot és azonnali intézkedéseket követeljünk” – írta a DAIA, amely az esetet „súlyos antiszemita incidensnek” nevezte.

Az Iberia nyilatkozatban erősítette meg, hogy a járat néhány utasa „kézzel írt, Palesztinát támogató üzenetet” jelentett ételének csomagolásán. A légitársaság közölte, hogy vizsgálja a történetek körülményeit.

„A személyzet dokumentálta az esetet, és intézkedéseket tett az érintettek kiengesztelésére. A kapitány személyesen is oda ment hozzájuk, hogy a légitársaság nevében bocsánatot kérjen” – írták a nyilatkozatban.

A kóser ételekkel kapcsolatos incidens nem sokkal azután történt, hogy egy spanyol fapados légitársaság, a Vueling járatán 44 francia zsidó tinédzsert és nyolc felnőttet leszállítottak a Valenciából Párizsba tartó járatról, amiért héberül énekeltek.

A légitársaság azt állította, hogy a zsidó tinédzserek zavarták a rendet, de a szemtanúk ezt vitatták. A nyári táborból hazatérő fiatalok egyik nevelőjét a beszállódáson erőszakkal megbilincseltek és őrizetbe vették.

Mint ismert, a spanyol kormány az Európai Unió belüli az egyik leghevesebb Izrael-ellenes politikát folytatja. Miniszterelnöke, **Pedro Sánchez** májusban „népirtó államnak” nevezte Izraelt, és országa teljes fegyverembargót vezetett be a zsidó állammal szemben.

Az elmúlt hetekben több olyan esetről is beszámoltak, amelyekben izraeli-eket zaklattak, megfélemlítettek, sőt bántalmaztak Spanyolországban – idézi fel a Neokohn.

IZRAELI SZÍNES

Egy palesztinai orvos kimondja az igazságot

Michael A. Rothman Facebook-bejegyzésének fordítása:

Egy palesztinai orvos most mondta ki azt, amit az arab világban senki más nem hajlandó beismerni – és ez romba dönti a narratívát.

Azt mondja, hogy ez nem a földről szól. Nem a határokról van szó. Hanem a vallásról – és a zsidók iránti gyűlöletről.

„Ha Izraelben minden zsidó áttérne holnap az iszlámra, a konfliktusnak vége lenne.”

„Ez nem a föld miatti konfliktus. Arról szól, hogy kik ők – nem arról, hogy hol vannak.”

„Arról álmodnak, hogy beteljesül Al-Bukhari jóvendőlése a zsidók lemészárlásáról.”

Gondoljuk meg.

Ezt egy palesztin mondja. Arra figyelmeztet, hogy az engedmények nem hoznak békét – azok csak még több vér kiontását idézik elő.

Rámutat arra, hogy:

– szeptember 11. után a dzsihádisták arra számítottak, hogy az USA meghátrál, de csak az erőteljes megtorlás tartotta őket vissza

– Izrael nyomás alá helyezése, hogy adjon fel földet, a gyengeség üzenetét küldi

– a dzsihádisták gondolkodásmód csak az erőből ért, nem a tárgyalásokból.

A nyugati vezetők?

Éppen az ellenkezőjét teszik. Megjutalmazták a Hamászt azzal, hogy a palesztin állam elismerését sürgetik – közvetlenül október 7-e után. Nem tartanak vissza a terrortól. Hanem ösztönözik rá.

Ez az orvos fején találta a szöveget:

Amikor az agressziót jutalmazod, felbátorítod az ellenséget. És a történelem is őt igazolja.

Zuhair Mosen (a PFSZ vezetője) 1977-ben:

„A palesztin nép nem létezik... A palesztin állam létrehozása csak eszköz az Izrael elleni harcunk folytatásához.”

Az első arab vezető a brit Palesztinában Dél-Szíriába akarta beolvasztani, nem pedig egy palesztin nemzetbe. Amikor Egyiptom és Jordánia 1948–1967 között Gázát és Ciszjordániát megszállva tartotta, soha nem hozott létre palesztin államot.

Hogy miért?

Mert „Palesztina” gondolata politikai eszköz – nem pedig egy nemzet.

És az orvos utolsó figyelmeztetése ez:

„Egy vallási háborút nem fogsz megoldani világi érveléssel. A hasonlót a hasonlóval kell szembeállítani. Ha nem értitek meg ennek a konfliktusnak a vallási gyökereit, soha nem fogjátok megérteni, hogyan oldjátok meg.”

Nyugati vezetők, ébredjétek! Ne játsszatok a dzsihádisták kezére! Ne erősítsétek meg azokat, akik népiirtásról álmodnak!

Álljatok ki az igazság mellett! Álljatok ki erővel! Álljatok ki Izrael mellett!

Kol Israel

A közszolgálati Kan idézi az izraeli hadsereg vizsgálatának eredményét, ami szerint a katonák közelmúltbeli öngyilkosságainak jelentős része a harcokkal kapcsolatos körülményeknek és a háborús övezetekben való hosszú tartózkodás okozta nehézségeknek tudható be. Az öngyilkosságok a katonákat ért nehéz helyzetekre, a barátok elvesztésére és az eseményekkel való megbirkózás képtelenségére vezethetők vissza. Az IDF minden egyes öngyilkossági esetet kivizsgált, beleértve a katonák által hátrahagyott leveleket és a közvetlen környezetükkel folytatott beszélgetéseket is.

A 24 éves **Roi Wasserstein** tartalékos szanitécként szolgált egy harcoló alakulatnál, egy héttel ezelőtt vetett véget az életének. Két hónappal korábban tért haza a Gázai övezetből, ahol a háború kezdete óta teljesített katonai szolgálatot. Édesanyja így fogalmazott a közszolgálati rádió egyik műsorának nyilatkozva: *Hazatért, de a harctér vele maradt.*

Szamarakat ment ki Gázából egy állatvédő szervezet

A kelet-belgiumi Liège repülőtérét tranzitállomásként használják Gázából elhozott szamarak légi szállításhoz franciaországi állatmen-

helyekre – közölte a Het Nieuwsblad című belga napilap információit ismertette a Belga nevű belga hírügynökség.

A beszámoló szerint a Gázai övezetből elhozott szamarak szállítását a Starting Over Sanctuary nevű izraeli civil szervezet irányítja, a műveletet – elmondásuk szerint – az állatokkal való együttérzés vezeti.

Sáron Cohen izraeli aktivista, az állatvédő szervezet vezetője szerint a tevékenység politikailag semleges, azt kizárólag az együttérzés és az élet mély tisztelete motiválja. Közölte, hogy 2023 októberére óta mintegy 600 szamarat evakuáltak a térségből, többnyire légi úton.

A július 29-én feljegyzett, immár tizedik járat 50 szamarat szállított Liège-en keresztül Dél-Franciaországba, ahol különböző állatmenhelyeken, köztük a Brigitte Bardot Alapítványhoz kapcsolódó létesítményekben helyezték el az állatokat – írták.

A liège-i repülőtér szóvivője, **Christian Delcourt** megerősítette, hogy szamarakat szállító repülőjáratok haladnak át a légikikötőn, de hangsúlyozta, hogy a repülőtér

passzív szerepet játszik a műveletben.

Egyszerűen biztosítjuk az infrastruktúrát. Az állatok kevesebb mint 24 órát maradnak itt, mielőtt folytatnák útjukat. A legtöbben rossz egészségi állapotban érkeznek – fogalmazott.

Delcourt hozzátette, hogy a repülőtér Európa egyik fő csomópontja az élő állatok, különösen a lovak szállításában. Évente akár hétezer állat is megfordul a reptéren, a számaárszállítványok azonban továbbra is ritkák – mondta a szóvivő.

A beszámoló szerint a műveletet bírálatok érték, mondván, hogy az politikailag motivált és etikailag megkérdőjelezhető. A szamarakat, amelyek nélkülözhetetlenek a mindennapi élethez és a túléléshez Gázában, különösen a lakosság evakuálása során, inkább ellopják, mint megmentik. A szamarak elszál-

lításának célja a palesztinok mobilitásának korlátozása a háború idején – állítják a bírálók.

A napilap idézte az Al Jazeera televízióának nyilatkozó egyik palesztin politikai elemzőt, aki azzal vádolta Izraelt, hogy állatmentésre hivatkozva szamarakat csempész ki Gázából, miközben az éhező civileknek nyújtott humanitárius segélyeket blokkolja. A palesztin elemző a műveletet a dehumanizálás példaként írta le, kijelentve: *Izrael megmenti a szamarakat, de nem a gyermekeket.*

A napilap végezetül a Gaia belga állatvédelmi szervezet vezetőjét, **Ann De Greef** igazgatót idézte, aki úgy vélekedett, hogy a bajba jutott állatokon segíteni kell, de Európába repetésük nem fenntartható megoldás. Ideális esetben ott kell gondoskodni róluk, ahol vannak – tette hozzá a napilap beszámolója szerint. (MTI)

Tüntetés a túszoekért Tel-Avivban

A túszoek rokonai és az értük tüntetők mintegy húsz percre lezárták a Tel-Avivon áthaladó Ajalon autópálya forgalmát az egyik irányban. A demonstrálók azonnali alkut követeltek, miután az iszlamista terrrorszervezetek videót tettek közzé két csontsoványra fogyott izraeli fogolyról; egyikükkel saját sírját ásatják egy alagútban.

A demonstrálók táblákat tartottak a magasba, amelyeken többek között ez állt: *A túszoek elhanyagolása a harmadik Szentély pusztulását jelenti.* Izraelben a zsidó állam megalakulását tekintik a harmadik Szentélynek, amelynek az volt az ígérete, hogy többé nem érheti a holokausztban elszennvedett katasztrófához hasonló a zsidókat. A tüntetők ezt a szöveget festették az útra: *Vonuljatok ki Gázából, hozzátok őket vissza most!*

A tiltakozáshoz csatlakozott egy nőmozgalom is. Közölték: *Nem kapunk levegőt Eviatar Dávid és Rom Breszlavszki képei láttán, akiket magukra hagyott ez a gonosz kormány. Hozzák haza mindannyiukat – az előket és az elesetteket is –, és vessenek véget a háborúnak!*

Eviatar Dávid testvére szerint fivére napokon belül meghal, ha nem kap ételt és gyógyszert. Az izraeli közszolgálati rádiónak elmondta, hogy édesanyjuk a fia súlyos állapota miatt egyáltalán nem volt képes megnézni a felvételt, az apjuk pedig csak óriási nehézségek árán, és teljesen összetört. *Olyan volt, mint egy auschwitz-i túlélő. Tudni azt, hogy hónapok óta éheztetik a gyerekeket, felfoghatatlan* – mondta.

Ez a nép szeretné már maga mögött tudni ezt. Minden túszt haza kell hozni! – mondta **Rubi Chen**, az egyik elrabolt katona apja. A kormány nem ismerte

fel a helyes megállapodást. A miniszterelnöknek van egy feladata, hajtsa végre! Nem nekem kell megmondanom, hogyan! – tette hozzá a rádióban.

Benjámin Netanjahu miniszterelnök közleményben jelentette be, hogy megnézte a túszoekról kiadott videókat. A Hamász kegyetlensége nem ismer határokat. Miközben Izrael humanitárius segélyt enged be Gáza lakosainak, a Hamász terroristái szándékosan éheztetik túszaikat, és cinikus, gonosz módon dokumentálják ezt – közölte.

A Hamász terroristái szándékosan éheztetik a Gázai övezet lakosságát is: megakadályozzák, hogy megkapják a segélyt, miközben gyalázatos propagandahadjáratot folytatnak Izrael ellen. Az egész világnak világos üzenettel kell eltélnie a Hamász terrrorszervezet által elkövetett bűnös, náci jellegű visszaéléseket – tette hozzá az izraeli kormányfő. (MTI)

Jelentősen megnövekedett az öngyilkosságok száma a hadseregben

Fotó: IDF

Az izraeli hadseregben (IDF) 2020-ban tízen, 2021-ben tizenegyen, 2022-ben tizenöt, 2023-ban tizenhét, 2024-ben pedig huszonegyen vetettek önkézzükkel véget az életüknek, írja az MTI nyomán a *Kibic* a katonai rádióra hivatkozva. Az információs szabadsáért küzdő izraeli szervezet (The Movement of Freedom of Information) követelésére és bírósági beadványára válaszul a haderő köz-

zétette már 2025 első hónapjainak adatait is, noha korábban csak az év végén közölte őket.

2025-ben eddig 16 sorállományú és tartalékos katona lett öngyilkos. Az elmúlt másfél hét folyamán hárman követtek el öngyilkosságot. A rádió szakértője felhívta rá a figyelmet, hogy az idei 16 halotton túl többet nem sokkal leszerelésük után vetettek véget életüknek, akiknek halálát nem jelzik a statisztikák.

Nagykőrös 100

A nagykőrösi régi zsinagóga épületét az 1911-es földrengés ledöntötte, ezért a hitközség tagjai úgy határoztak, hogy a Patay utca – Rákóczi utcánál lévő saroktelken építik fel az új zsinagógát, amelynek költségeit közadakozásból gyűjtötték össze.

Az összegyűjtött pénz lényegében értékét veszítette a világháború idején.

Az egész nemzetet sújtó trianoni tragédia gazdasági hatásait a nagykőrösi polgárság is súlyosan megsemmisítette, ennek ellenére újrakezdtek a gyűjtést, és végül is sikerült ismét előteremteni az építkezéshez szükséges pénzüsszeget. 180 személy adakozott, nemcsak nagykőrösi, hanem máshol élő zsidó emberek és keresztény nagykőrösi polgárok is.

A tervező Molnár Lajos nagykőrösi építész volt, a kivitelezést Szarvas György építőmester végezte el.

A zsinagógát 1925. augusztus 27-én, vagyis 5685. elul hó 7. napján szentelték fel.

A 100 éves évfordulóra emlékezve **2025. augusztus 31-én**, 5785. elul hó 7-én, délelőtt 11 órakor a zsinagógai naptár szerint ünnepi istentiszteletet tartunk.

Az eseményre tisztelettel meghívjuk és várjuk, hogy közösen ünnepelje velünk városunk egyik kiemelkedő középületének 100. születésnapját.

A részvételhez biztonsági okokból regisztráció szükséges. Kérjük, regisztráljon a nagykorosizsido@kozep-zsido.hu e-mail-címen.

**Nagykőrösi Zsidó Hitközség
előljárósága**

Elhunyt dr. Lednitzky András

Egy igaz ember távozott közülünk... Hosszan tartó betegség után, életének 78. évében meghalt dr. Lednitzky András, a Szegedi Zsidó Hitközség egykori elnöke, a Mazsihisz volt alelnöke, Izrael Állam tiszteletbeli konzulja, a Szegedi Tudományegyetem nyugalmazott dékáni hivatalvezetője. Báruh dáján háemet – áldott az igaz bíró!

A Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Karának tájékoztatása szerint elhunyt dr. Lednitzky András, a kar nyugalmazott dékáni hivatalvezetője.

Mint írják: a 78 éves korában meghalt szakember rendkívül sokoldalú élet-pályát tudhatott magáénak, hiszen munkássága során nem csupán a dékáni hivatal vezetéséért felelt, de aktívan részt vett az oktatásfejlesztésben, a kari szabályzatok kidolgozásában, és az idegen nyelvű képzések szervezésében is. A vezetői megbízatást mindig szolgálatnak tekintette, ami jól jellemzi alázatos és elkötelezett hozzáállását a munkájához.

A Mazsihisz azonban dr. Lednitzky András személyében olyan embert veszített el, akinek az életében a hivatása mellett a közéleti és a vallási szerepvállalás is kiemelkedő helyet foglalt el. Csaknem negyedszázadon át vezette elnöki minőségben a Szegedi Zsidó Hitközséget, a Tisza-parti városban a neve sok éven keresztül egyet jelentett a hitközséggel. Jelentős szerepet játszott a zsidó és nem zsidó lakosság közötti párbeszéd megteremtésében, olyan szegedi közéleti rendezvények szervezésében, amelyek közelebb hozták egymáshoz az eltérő vallású, származású helyi polgárokat.

Hittestvérünk halálával a magyar zsidó közélet és vallási élet közismert, megbecsült, szeretett tagja, egy igaz ember távozott közülünk.

Legyen áldott az emléke!

Szabad-e pénzért Tórát tanítani?

Tegnap egy érdekes kérdésről beszélgettünk, és szeretném ezt a témát most egy kicsit részletesebben körüljárni: **szabad-e pénzt elfogadni a Tóra tanulásáért?**

A hetiszakasz alapján látjuk, hogy **Mózes** nem kapott fizetséget a Tóra tanításáért. Felmerül a kérdés: **miből élt?** A Talmud szerint a **széttört kőtáblák** maradványaiból élt meg – bár hogy pontosan hogyan, azt nem tudjuk. Lehet, hogy múzeumot rendezett belőlük, és belépődíjat szedett – de ezt már csak találgatni lehet.

Ez a kérdés tehát valós: **miből élhet az, aki Tórát tanul és tanít?** A **Rámbám (Maimonidész)** ebben a kérdésben rendkívül szigorú. Egyértelműen kijelenti: **semmilyen körülmények között ne fogadjon el pénzt az ember a Tóra tanulásaért.** Ő nemcsak prédikált, hanem aszerint is élt. Orvosként dolgozott, és bár egészen elképesztő munkaterhe volt – napirendje ismert, és szinte lehetetlennek tűnik, amit véghez vitt –, mégis tanított, írt, és a tőle származó tudás máig nélkülözhetetlen.

A **Rámbám példája** gyakran kerül elő ebben a vitában mint a legszigorúbb nézet. Mindenki, aki erről beszél, visszatér hozzá. A későbbi értelmezők is mindig azt mondják: **amit a Rámbám tiltott, az egy konkrét esetre vonatkozott – de más eseteket ő maga is talán megengedne.** Ez az értelmezői hozzáállás sokszor lehetővé teszi **pénz elfogadását a Tóra tanulásaért.** Ma rabbiként vagy tanítóként dolgozni nem számít bűnnek – **modern posztkimok** ezt megengedik.

A **Misna Berura**, amely a **Chofec Cháim** halachikus enciklopédiája, szintén részletesen foglalkozik a témával. Ő is visszanyúl a Rámbámhoz, de már a 20. századi viszonyokat is figyelembe veszi. Vannak olyan kérdések, amelyekkel ő már nem foglalkozhatott, de amelyek nekünk ma relevánsak – például: **online Tóra-kurzus, fizetős YouTube-tanítás –, ezek miként illeszkednek a halachikus keretbe?**

Ha valaki el akar indulni ebben a témában, ma már nem a Kicur Sulchán Árucho ajánlom, hanem a **Halachipédiát**, amely logikusan felépített, jól kereshető, lábjegyzetelt forrás – ideális annak, aki a **háttérbe és az alkalmazásba is bele akar látni.** Például a „**Laws of Learning Torah**” címszónál a 15. pont épp a tanulásért vagy tanításért járó pénz kérdésével foglalkozik.

Szántó-Várnagy Binjomin / Orti.hu

„ZSIDÓNAK LENNI SOHA SEHOL NEM KÖNNYŰ”

Beszélgetés dr. Nógrádi Gergely főkántorral, íróval

Dr. Nógrádi Gergely Madách Imre- és Mensch-díjas, sokoldalú magyar művész, alkotó. Operaénekes, főkántor, író és újságíró. Világhírű koncerttermekben énekelhetett, mint a Carnegie Hall vagy a Concertgebouw. Énekesként több mint 15 CD-t, íróként 60 könyve jelent meg. Kántorként 2009 óta a Frankel Leó úti zsinagóga főkántora.

Budapesten született, de Kőszegen, az Alpokalja legszebb kisvárosában érettségizett 1989-ben, a rendszerváltás időszakában. Mesélne a kőszegi éveiről? Hogy került oda?

Zabolázhatatlan, vásott kölyök voltam, ez az igazság. A szüleim belátták, hogy hiába szentelik nekem minden szeretetüket és figyelmüket, valamiféleképp örökösen megtalálnak a balhész ügyek. Úgy gondolták, majdhogynem katonai szigorra van szükségem ahhoz, hogy szófoga-dóbb, kezelhetőbb legyek. Ezt a szigort kétségkívül biztosította a kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium, és bár irtó nehéz négy esztendő várt rám a nyugati határszélen, mire le-érettségiztem, szótáromba került a fegyelem és az önuralom szó. Bele sem merek gondolni, hogyan alakult volna a sorsom, ha kamaszként a megengedő és elnéző pesti polgári miliőben maradok...

Szülei publikáló, író emberek. Édesapja a sikeres regényíró, forgatókönyvíró Nógrádi Gábor, míg édesanyja, Nógrádiné Várhalmi Judit mentálhigiénés szakember, számos szakcikk szerzője. Értelmi-ségi családba született, de kitől örökölte, örökölhette az énektudását?

Anyám remekül énekelt, az ő apja pedig zenekari szólamvezető hegedűművész volt. Mégis úgy gondolom, hogy a vokális képességeim apai oldalról erednek. A világhírű kántornő, Berta Rendel a nagynénikém volt. Berta kizárólag a hangjának köszönhetette, hogy túlélte Auschwitzot: az SS-tisztek odavoltak az énekéért.

Bár az érettségi utáni továbbtanulás a zeneművészet, az opera-énekesi hivatás felé viszi, mégis a pályája elején újságírói, lapkiadói területen (is) mozog. Nem volt egyértelmű, hogy milyen pályán szeretne lenni?

Az érettségit követő évtizedben, az ELTE bölcsészkarán megszerzett diploma után tíz szakmában próbáltam ki magam. Remek életiskola volt. Később konzisként, majd zeneakadémistaként három év alatt tizenöt opera- és operettfőszerepet énekelhettem el, aztán társasági lapok rovatvezetője-főszerkesztője lettem, pár éve pedig két további diplomát és doktori fokozatot szereztem. Nem is igazán a tudományos karrier vágya hajtott. Talán azoknak akartam bizonyítani, akik annak idején börtönt jósoltak annak a zabolázhatatlan, vásott kölyöknek, aki voltam.

Albert Györgyivel és Vujity Tvrtkóval is írt közösen könyveket. Újságíróknak, íróknak, alkotóknak általában elég vegyes a véleményük a társszerzőségről, Ön mit gondol erről?

Huszonöt könyvben működhettem közre társszerzőként. Én szerettem csinálni.

Mi volt az alapvető és első meghatározó ifjúsági regény, amit olvasott? Ki a legjobb nem kortárs ifjúsági regényíró Ön szerint? Miért?

Mándy Iván Robin Hoodja. Másik kérdésére válaszolva: Erich Kästner. Humánus és szellemes. Kritikus, de optimista. És nem mellékesen: elsőrangú író.

Őn 2009 végétől a Frankel Leó úti (újlaki) zsinagóga kántora, főkántora. Ezt a 137 éves, neogótikus zsinagógát otthonának is vallja. Az itteni neológ zsidó közösség

Dr. Nógrádi Gergely

Fotó: Ritter Doron

hol helyezkedik el a budapesti hitközségek között? Mennyire aktív, lélekszámában kiemelkedik-e? Vannak-e fiatalok, van-e jövőképe a közösségnek?

A Frankel-zsinagóga közössége összetartó és nagyon szerethető, hitközségünk vezetése pedig innovatív, elhivatott, odaadó. Hogy hol helyezkedik el a neológia palettáján a budai kile, ahhoz először a neológia palettáját kellene görcső alá vennünk, erre azonban itt és most nincs mód a terjedelmi korlátok miatt. Röviden csak annyit, hogy közösségünk lélekszámban kiemelkedik, rabbinknak és rebecenünknek pedig elévülhetetlen érdemei vannak az ifjúsági nevelés terén.

Őn részt vesz a magyarországi zsidó kántorutánpótlás biztosításában?

Nem, de ez nem rajtam múlik.

Mik a közeljövőbeli énekesi és írói tervei?

A nyár végi, ősz eleji fesztiválidőszakban tizenkét koncertem lesz, kétszer Romániában is fellépek, a tél elején pedig az Egyesült Államokba utazom. Ha minden igaz, az amerikai elnök floridai rezidenciáján énekelhetek majd, de természetesen imádkozni is alkalmam lesz abban a zsinagógában, amelybe tíz esztendője minden évben visszahívna. Ami az írást illeti, tavalyi, Anyahajó című naplóregényem után ismét egy ön-életrajzi ihletésű anyagom áll kiadás előtt, mely a mindennek fölött álló apai szeretetről mesél.

Lehet tudni a könyv címét?

Bár a mű kiadása már a finisben van, a kiadó privilégiuma, hogy ezt az információt közlétegye. Egyelőre csak annyit árulhatok el: egy olyan madár neve az új regényem címe, amelyből mindössze egyetlen példány található a világon.

Őn világlátott ember, ráadásul Jeruzsálemben tanult. Mit tapasztal, jó ma Magyarországon zsidónak lenni a régi időkhez képest, illetve a világban látható, hallható események fényében is?

Zsidónak lenni soha sehhol nem könnyű. Persze a régi időkhez képest ma harmonikusnak mondható a magyarországi zsidóság helyzete. Más kérdés, hogy rendkívül nyomasztó az Izrael és a Hamász konfliktusa nyomán a világon végigsűrű anti-szemita hullám. Bár attól tartok, maga a világ úgy en bloc nyomasztó lehet ma az emberiség számára. Ilyen pattanásig feszült helyzetben, a jövő bizonytalanságának szorításában különösképp nagy teher és felelősség hárul az egyházi szolgálatot teljesítőkre.

Végző István / Kol Israel

Zenés szombatfogadás a Bethlen téren

Ósi imák, új dallamok; de azt is mondhatnánk, régi arcok, kicserélt szívek – a zene életünk egyik legmeghatározóbb formálója, s mi sokszor nem is vesszük észre, mennyit tudunk tőle változni. Többek között ezt is megtapasztalhatjuk a Bethlen téri zsinagóga új programján.

Augusztustól havonta egyszer rendezik meg **Zucker Immánuel** főkántor és **Szentkirályi György** jóvoltából a hangszeres kábalát sábatot, mely szimbolikus a tiszta beav gyásznapját követő első vidám szombaton, az úgynevezett sábat néhány alkalommal debütált.

Ahogy **Deutsch Péter** vallási vezető is elmondta felvezetőjében, a különféle zenei kíséretek használata szombatfogadásokon nem újkeletű. Főleg a hazai reform, illetve a külföldi progresszív zsidóság alkalmazta már a muzsikát összejöveteleik hangulatának megteremtéséhez.

Mivel a szombat beköszöntéig szabad hangszeren játszani, ez pedig a nyári időszámítás alatt a Lechá dodig tartó imaszakaszt jelenti (télien a korai ső-

Szentkirályi György és Zucker Immánuel

tétedés miatt más a helyzet), bűntudat nélkül élvezhetjük a változatos melódiákat, és így élvezetesebbé válhat számunkra a sábat fogadása.

És valóban: több kutatás szerint is elmélyítheti mind a hitet, mind pedig a személyes kapcsolatokat egy-egy közös éneklés.¹ Gondoljunk csak arra, hogy az ősember valószínűleg hamarabb kezdett énekelni és zenélni, mint szavakat formálni szájával!¹¹

Zucker Immánuel a maga részéről optimista a folytatással kapcsolatban, hiszen ha beválik, ez hatékony módja lehet a zsinagógálatogatási kedv fokozásának – akár országos szintre is kiterjesztve. A főkántor úr beszélgetésünk közben megsúgta: kórossal is készülnek bővíteni a „műsort”, terveik szerint a Zeneakadémia néhány hallgatója, valamint lelkes zsidó fiatalok csoportja alkotná a kart.

Reméljük, tényleg nagy sikere lesz a projektnek, mert a változás, az újítás, a nyitás mindig hasznos – csupán jó szögből kell megragadni a lényegét.

Na és persze mirajtunk, a híveken áll az egész. Büszkén kell s érdemes dalolni mindig, amint azt Kohn is tette:

– *Büszke vagyok rá, hogy zsidó vagyok!* – *jelenti ki Kohn.*

– *Ugyan miért?* – *kérde Grün.*

– *Mert ha nem lennék rá büszke, akkor is zsidó volnék!*

Orbán Izsák

¹ The New Science of Singing Together

¹¹ The Singing Neanderthals: The Origins of Music, Language, Mind, and Body

Az OR-ZSE tudományos pályázatának díjnyertes írásai 2.

Zöldi László a Károli Gáspár Református Egyetem másodikéves jogász hallgatója. Alapképzését a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának politikatudomány szakán végezte el 2019-ben, majd tanulmányait vallástudományok mesterképzésen folytatta. Kutatási területe a különböző vallási felekezetek szerepe a modern reintegrációs rendszerekben. A Mazsihisz–OR-ZSE–Goldziher Intézet tudományos pályázatának hatodik helyezettje.

Dr. Venetianer Lajos életének bemutatása és munkásságának jellemzése

Dr. Venetianer Lajos, Újpest néhai főrabbi, 1867. május 19-én született Kecskeméten. Apja, Venetianer Albert, dajon volt, ki bevezette gyermekeit a Talmud rejtelseibe. Venetianer a középiskolát Kecskeméten, a Piarista Gimnáziumban végezte el, majd 1881-ben a budapesti rabbiképző intézetben folytatta tanulmányait, melynek 1891-ig volt növendéke. Két félévet töltött el a breslaui rabbisemináriumban. Az 1890-ben tett doktori vizsgája után megjelentek első írásai, melyek sorai szinte előrevetítették azt az eszmeiséget, aminek később az egész életét szentelte. A *felebaráti szeretet* a zsidó etikában című értekezésben a szerző a gyermek szimbolikáját idézi, ami magát a társadalmat jelképezi. Venetianer szerint gyermekeink szeretetre való nevelése a felebarátság beteljesülésének feltétele. Úgy vélte, hogy az általa papírra vetett gondolatok nem a modern kor kritériuma, hanem magának Mózes törvényeinek az igazsága. A próféta törvényeinek betartása vezetí majd az embert egy magasabb szintű társadalmi lét eléréséhez.

1892-ben avatták rabbivá. Mielőtt 1897-ben Újpest főrabbiának választották, tanított Csurgón és Lugoson, valamint magyar és német nyelvből tanári diplomát szerzett Kolozsváron. Venetianer elhivatott nevelőként bevonta a fiatalokat is a vallási és kulturális közéletbe, felvilágosztatva ezzel az Újpesti Zsidó Hitközséget. A főrabbi nagyságát jelzi, hogy feladatai mellett fontos szereplője volt az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat, az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület, az Izraelita Nőegyletek Országos Szövetsége és az Országos Rabbiegyesület vezetésének.

Dr. Venetianer Lajos tanúja volt az antiszemita politikai erők terjedésének. A főrabbi – bízva a tudomány erejében – ismeretterjesztő művek

megjelentetésével hidakat teremtett a társadalmat felekezeti alapon elválasztó szakadékok közé. A *zsidóság eszméi és tanai* címen 1904-ben megjelent írása kultikussá vált az antiszemitizmus ellen vívott elkeseredett harcok során. A szerző a keresztények és a zsidók által egyaránt elfogadott vallási bölcsességeket sorakoztat fel, véleményt nem fogalmaz meg. A mű utalás a két vallás gyökereinek összefonódására.

Legjelentősebb munkája az 1922-ben kiadott, *A magyar zsidóság története* című összefoglaló, amely egészen a honfoglalás koráig visszanyúlóan bizonyítja, hogy a zsidók mindig is szerves részei voltak a magyar társadalomnak. Utolsó könyvének elismerését már nem érhetette meg: 1922-ben, mindössze ötvenöt évesen, elhunyt.

Öröksége mindmáig meghatározza a tudományos életet, miképpen művei alaplételekké váltak a hazai és a nemzetközi zsidó történelemkutatásban. Mindezeket túl dr. Venetianer Lajos bölcsessége előremutató tendenciákat mutathat a 21. század emberének. Reméljük, hogy tudása hozzásegíti Magyarországot ahhoz, hogy hazánk vallási felekezetei békében és egyenlőségben élhessenek. Céljának megvalósítása mindannyiunk közös hagyatéka.

Lipták Márk Róbert Budapesten, az ELTE Bölcsészettudományi Karán szerzett történelem alapszakos bölcsész szakképzettséget; a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Karán történelemszakképzést szerzett. Jelenleg az SZTE BTK Karán történelemtanárnak tanul. A Mazsihisz–OR-ZSE–Goldziher Intézet Tudományos pályázatának első helyezettje.

Silberfeld Jakab békéscsabai főrabbi élete és munkássága

Silberfeld Jakab Silberfeld Izrael kereskedő és Weisz Leonóra fiaként 1878. szeptember 11-én született Gyöngyösön. Először helyben, a Katholikus Nagygymnasiumban tanult. 15 évesen került fel Pestre, és 1893–1903 között a Ferencz József Országos Rabbiképző Intézetben és azzal párhuzamosan a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanult tovább. 1904 februárjában tette le a rabbiképesítő vizsgát.

Friss diplomásként – mint vallástanár – Budapesten, a Wesselényi utcai polgári iskolában volt pályakezdő, majd második munkahelye a Nagymező Utcái Polgári Fiúiskola, illetve Zsidó Árvaház polgári iskolája volt. Egy év múlva, 1905 januárjában foglalta el a nyíregyházi status quo hitközségben a hitszónoki állást, ahol a magyar nyelvű beszédek és a kazuálék mellett feladata volt a hazafias ünnepélyeken elhangzó beszédek megtartása, illetve a Nyíregyházi Államilag Segélyezett Ágostai Hitvallású Evangélikus Főgimnáziumban még izraelita vallástanárként dolgozott. Mivel Friedmann Jakab Károly nyíregyházi főrabbi halála után kilátástalannak tűnt számára, hogy hitszónokból és vallástanárból ott helyben főrabbiént tudjon működni, így az aranyosmaróti hitközségnél pályázta meg és nyerte el a főrabbi állást.

1907 októberében költözött Aranyosmarótra, ahol az ott töltött öt esztendő alatt szakmailag az élete kiteljesedett. Hitközségi teendői mellett a szívügyének tekintett oktatási vonalon is szorgalmasan dolgozott, illetve sorra jelentek meg publikációi, valamint előadásaival gyakran szerepelt hitközségének határain túl is. 1912. március 26-án kötött házasságot Lieberman Jakab lévai főrabbi leányával, Etelkával.

Pár hónap elteltével két újabb állásajánlatot kapott: júniusban Békéscsabán egyhangúlag megválasztották főrabbinak, ezzel párhuzamosan pedig a pesti hitközség rendes vallás-

tanárának is. Végül a békéscsabai szolgálati helyet választotta.

Három gyermeke született, a legidősebb kisfiú azonban 1920-ban elhunyt. A gyermeke elvesztése felletti fájdalomt és lelki gyötrelmeit a *Síratók hangja* című munkájában próbálta meg kiírni magából. A legkisebb fiú ugyan élete végéig szülei-vel maradt, de velük együtt ő is a soá áldozata lett: 1944. 06. 29-én, 21 évesen Bergen-Belsenben ölték meg. Középső fiuk, Silberfeld Andor maga is rabbi lett, édesanyja oldalán a hatodik generáció tagjaként. A holokausztot túlélve alijázott, és 1996-ban a Szentföldön hunyt el.

Silberfeld Jakab már a rabbiképzőben – 1902-ben – nagy tudású professzorai elismerését bírhatta, amikor is *A lélekvándorlás tana* a zsidó irodalomban című tanulmányával bizonyította jártasságát és tudását a zsidó teológia és tudomány világában. Tudományos és vallási tevékenysége szinkronban volt egymással, kontextusában kezelte, látta és élte meg azokat.

1904-től számos munkája jelent meg nyomtatásban, ezek közül a legfontosabbak: *A nyíregyházi Chevra Kadisa története (1856–1906)*, *János vitéz és a Toldi, Mózesről Jézusig*, *Amira lebesz Jakab, Divré Sálom veemesz (A béke és az igazság)*, *Emek Habáchá: Siralom völgye. A békéscsabai és békésmegyei zsidó hősi halottak emlékezete*, *A zsidó vallásbölcsélet története 1. rész. A Biblia és a Talmud bölcsészete, Széjegyzetek a Haggadához, Blau Lajos, Lélek-vándorlás a zsidóságban*.

Topos Annabella az Eötvös Loránd Tudományegyetem magyar, valamint csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos hallgatója, a Mazsihisz–OR-ZSE–Goldziher Intézet tudományos pályázatának negyedik helyezettje.

Goldberger Izidor munkássága a tatai zsidó hitközségben

L. Juhász Ilonának

Goldberger Izidor, Tata egykori bölcsész főrabbi, emlékének felelevenítését Kardos Péter főrabbi szavaival vezetném be: *A fiatal rabbi a fiatalokkal, az idős rabbi az idősekkel ért szót.*

Goldberger Izidor (Bátorkeszi, 1876. július 1. – Auschwitz vagy Németország, 1944) életművét sátorlajújhelyi (1903–1912) és tatai (1912–1944) működése kapcsán vizsgáltam irodalomtörténeti, szornalisztikai és teológia értelmezési aspektusból. Feltárt munkássága alapján a századfordulón kinevelődött tudós, neológ rabbi eszménye már diákévei alatt meghatározta érdeklődését: *Durán polemája az iszlám ellen* című első tanulmánya a zsidó és iszlám komparatív teológia területén született, amit sátorlajújhelyi rabbisága alatt a lokális zsidó közösségek történetének feltárásával folytatott 1903-as rabbivá szentelését követően. A Luzzatto család történetével, Kesztenbaum Márton végrendeletével, valamint a helyi zsidó közösségek statisztikai és kulturális jellemzőinek leírásával célja a zsidó-nem-zsidó együttélés harmonizálása, a zempléni zsidóságot ért antiszemita vádak cáfolata. Goldberger ekkor alapozza meg budapesti szornalisztikai bekötöttségét a korszak legjelentősebb zsidó folyóirataiba, melyekbe később egészen az 1940-es évekig publikál, mint az *Izraelita Irodalmi Társulat* vagy a *Magyar Izrael*.

Sátorlajújhelyen töltött szolgálata után a tatai zsidó hitközség feladatainak ellátása újabb kihívást jelent a – most már – főrabbi számára: történeti és teológiai érdeklődése mellett irodalmi publikációkat is közread a magyar neológ zsidóság folyóirataiban. A lokális hitélet szervezésében szintén aktív: *Harci riadó* címmel

beszédgyűjteményt ad közre, miközben kapcsolatot tart az Országos Rabbiképző Intézettel; 1918-ban egy Talmuddal kapcsolatos pályázatot hirdet meg, amelynek díját Goldberger ajánlja fel a nyertes számára. Iskolai értesítőben több helyen olvasható, hogy adományokat tett az Intézet számára.

Irodalomhoz fordulása az 1920-as évekre tehető, amikor már megpróbálkozik a tatai zsidóság történetének szemelvényes megírásával. 500 példányban publikálja *Chacham Cebi Budán* című verses elbeszélését, amely egy imaginárius, alternatív történetiségbe helyezi a magyar aktuálpolitikai történeteket, ahol a magyarok a Habsburgok helyett a törökökkel kötnek szövetséget a történelem során. Ezt követik 1923-ban *Mekorosz lekorosz hajhudim be-*

Hungária és Resimasz Amoróim című művei. Lokális hitéleti tevékenysége Tata mellett több mint 13 másik környező kistelepülést közrefog, a Tata-Tóvárosi Híradó szerkesztőjeként dolgozik. Monumentális kutatásba kezd a tatai zsidó temető sírfeliratainak lefordításában, feltárba veszi sírjait, ezt követően publikálja szemelvényekben *A tatatóvárosi zsidóság története* című művét 1938-ban. Főbbiként 1942-ig lát el feladatokat a tatai zsidó hitközségben, 1943-ban magánkönyvtárát a központi zsidó könyvtárba menekítik. 1944-ben hurcolják el családjával és a hitközség nagy részével együtt.

Az egykori főrabbi munkásságának feldolgozása a Mazsihisz–OR-ZSE–Goldziher Intézet pályázatának keretein belül valósult meg 2025 februárjában és márciusában.

Az istenfélelem misztériuma

Mózes öt könyvében olvasható a S'má hitvallás imaszövege, kezdő sorai: „Szeresd hát Örökkévaló Istenedet teljes szíveddel, egész lelkeddel és minden tehetségeddel!” (VM. 6/4)

A szeretet irányultsága tárgyához fűződő érzelmi kategória. „Teljes” szívvel szeretni sokkal összetettebb, mert a szeretet önmagában esetleges és viszonylagos. Csak úgy és addig lehet szeretni valakit, ha szeretetünk „tárgya” érdemes arra, és viszonyozza szeretetünket. Istent teljes szívvel szeretni egészen más, sokkal összetettebb. A „szeresd hát” felszólítás arra utal, hogy akkor is szeretnünk „kell” Istent, ha sorsunkat, életünket nem a napos oldalon vezet. Érdemes figyelembe venni, hogy a mindenkor zsidó irodalom az ember viszonyát Istenez nem a „szeretet”, hanem a „félelem” fogalomhoz köti. „Féld a te Istenedet”, ha jól megy, ha fölfelé tart utad, de akkor is, ha sodorosszra fordul. Isten jelenléte az ember tudatában „numinózus” (lásd A Szent. Rudolf Otto, 1869–1937) szellemi dimenzió, felfoghatatlan és kimondhatatlan kettős „élmény”. „Mysterium tremendum” (misztikus rettegés), a titokzatos, félelemben, rettegésben tartó, elsőprő megközelíthetlenség, távolságtartás élménye. „Mysterium fascinans” (misztikus káprázat), a lelkesedéssel bíró, káprázatos, reménykeltő, üdvkereső, lelki örömet és boldogságot kereső vonzódás élménye.

Köztudott, hogy Isten megalkotta az embert. Héberül „vajjicer”, két „jud” betűvel. Kettős, jó és rossz ösztönnel lett teremtve az ember, de egyben a szabad választás lehetőségével is, hogy jó vagy rossz ösztöne közül válassza a jót! A jó ösztönenek vessen alá a rosszat.

A Kabbala szerint az ősidők óta született emberek lelke, a kettős, jó és rossz ösztönnel, megannyi lélek spórákezdeményeként már Ádámnak, az első embernek a lelke lélek-spóratokjában koncentráldott. Amielőtt Ádám a tiltott fa gyümölcsébe harapott volna, a jövődó korok lelkeit tömörítő spóratok felszakadt. Voltak, akik ugyan vonakodtak enni, ajkuk azonban a fa gyümölcséhez ért. Akkor a világ egy pillanatra elsötétült. Megszólalt egy égi hang: „Mi az, mi feljön a pusztá felől mint füstnek oszlopai, átitatva mirhától és tömjéntől, a fűszerkalmár minden csodaporától?” (Énekek éneke 3/6) Ekkor újból felragyogott az ős Fény, majd ismét felhangzott az égi hang: „Íme ágya Salomonnak, hatvan vitéz körülötte Izrael vitézei közül; mindannyian kardot fogók, harchoz szokottak, mindegyiknek kardja a csípőjén, az éjszakák rettegése miatt!” (uo. 6/7) A hatvan vitéz védi és tereli minden azóta született ember lelkét a jó felé. Amint valaki helyzeti zavarba kerül, ki akarván vonni magát a Tóra terhe alól a rossz felé fordulva, ott terem két szolgálattelvő a hatvan vitéz közül; ráteszik kezüket fejére, mondván: „Napok hosszával lakatom jól, és megmutatom néki segítségemet.” (91. zsolt 16)

(Talm. Jer. Toszefta Joma 6–7 alapján)

Szardóc J. Ervin főrabbi

Mártír-istentisztelet

Szeptember 14., vasárnap
Tapolca 10.30 koszorúzás a Csányi L. utcában (a volt gettó épülete)
11.00 megemlékezés az izraelita temetőben

**APRÓ-
HIRDETÉS**

XIII. kerületben, Westend közelében saját ízlés szerinti felújításra váró, liftes, szép házban lévő, világos, IV. emeleti lakás eladó. Telefon: 06-20-991-4357.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drivragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Eladósorba került könyveit, lemezeit reális áron, készpénzért megvásárolom. Telefonszám: 0630/305-8523.

NAPTÁR

Szeptember 5., péntek	Elul 12.	Gyertyagyújtás: 6.58
Szeptember 6., szombat	Elul 13.	Szombat kimenetele: 8.02
Szeptember 12., péntek	Elul 19.	Gyertyagyújtás: 6.44
Szeptember 13., szombat	Elul 20.	Szombat kimenetele: 7.47

Miért vannak a kósierságnak eltérő szintjei?

Az egyik leggyakrabban visszatérő gyakorlati kérdés a zsidóságban: hogyan lehetséges, hogy nem minden vallásos ember fogadja el ugyanazt kósernek? Vajon nem csak egy Tóránk van?

Különböző hekserek [kósiersági igazolások] léteznek különböző szintekkel – de mit takarnak ezek a szintek? A kóserlistákon számos olyan terméket találunk, amin hekserek egyáltalán nincsen, és mégis kósernek számít. Ezzel szemben más ételeken több heksert is találunk.

A peszáchi időszakban a kóser bolt szinte kizárólag olyan termékekkel telik meg, melyeken két hekserek van. A kettő közül pedig az egyikre nagybetűkkel ráírják: Peszáchra nem kóser!

Olyasmit is gyakran hallani, hogy bizonyos emberek annyira vallásosak, hogy *nem esznek mindenhol*, sőt, olyan embert is ismernek, aki már előre el kívánja kerülni az ezzel kapcsolatos konfliktusokat, és általános szabályként vezette be: sehol máshol nem eszik, kizárólag saját otthonában.

Igaz, hogy a Tóra a kósierság alapszabályait egyértelműen tisztázza: felsorolja a tiszta és tisztátalan állatokat, megtiltja a tejes és húsos keverését, valamint a rovarok, bogarak, csúszómászók fogyasztását, megparancsolja az állatok rituális vágását [sechitá]. Azonban a titok nyitja itt is a részletekben rejlik.

Az egyik ilyen fontos halachikus alapelv a *bitul* [feloldódás]. Sokan tudják, hogy ha egy kis csepp tej véletlenül beleesik egy nagy adag húslevesbe, akkor megtörtént esetben [bediávád] fogyasztható, kóser marad az étel, feltéve, hogy a húsleves mennyisége több mint 60-szorosa a tejcseppnek.

Ha belegondolunk, ez meglepően rugalmas szabály. Számoljuk a mennyiséget térfogat alapján: ha egy 1 cm oldalhosszú kocka térfogatának megfelelő mennyiség beleesik egy 4

cm oldalhosszú kockába, akkor azaz az a feltétel máris teljesül, hiszen a 4 cm-es kocka térfogata 4x4x4, azaz 64 cm³!

Kérdés azonban a modern, nagyipari körülmények között, hogy vajon a gyártás során más termékekhez kapcsolódó, nem kóser összetevőkre ez vonatkoztatható-e? Ahol a gyártási folyamat szerves része a nem kóser, számunkra fontos ízt nem ad hozzá, praktikus okokból azonban nehéz lenne kivenni a folyamatból, ott is támaszkodhatunk a *bitul* törvényére?

Ld. még Sulchán Áruh JD 99:5, Pitché Tesuvá.

Mivel ez a téma vitatott, egy „könnyítő” rabbi ezt megengedheti, míg egy szigorító megtilthatja, és egyik sem hamisítja meg ezáltal a kósierság tórai törvényét.

Szintén egy összetett kérdéskör a *szfék szféká*, vagyis a kétség kétsége. Ha tórai ügyben merül fel kétség, azt szigorítjuk [száfék deorájá lechumrá], míg ha rabbinikus ügyben, azt könnyebben vesszük [száfék derábanán lekulá].

A gyakorlatban azonban számos esetben nemcsak egy, hanem két kétség is felmerülhet. Ha ez a két kétség valóban független egymástól, akkor még tórai tilalmat is lehetséges megengedni. Azonban igen összetett elvek szabályozzák azt, hogy mikor lehet két ilyen kétséget „összevonni”, és ebben is számos vita van a rabbik között.

Vannak olyan esetek, amikor a kósierság törvényei bizonyos mértékű rugalmasságot mutatnak, és a körülményekhez alkalmazkodnak. Erre jó példa a *sáát hádchák* [szükség órája] fogalma. Az alapszabály az, hogy amikor egy törvényről vitáznak a rabbik, akkor a többséget követjük. Ha például 10 vélemény közül 7 vélemény szigorít, 3 könnyít, akkor nekünk is szigorítanunk kell.

Ha azonban *sáát hádchák* áll fenn, vagyis valamilyen súlyos, nyomasztó körülmény, akkor bizonyos esetekben elfogadható az is, hogy a könnyítő, kisebbségi véleményre támaszkodjunk. Egy egyszerű, klasszikus példa ilyenre egy szombat lakomameghívás, amikor a vendégek már hamarosan megérkeznek, azonban valamilyen szerencsétlenség folytán az étellel baj történik. Ilyen szituációban akár megengedő véleményekre is lehet támaszkodni (például nem zsidó segítségét igénybe venni).

Azonban az, hogy mit számítunk *sáát hádchák*nak, maga is vita tárgyát képezheti. Hiszen elképzelhető, hogy egy olyan helyen, ahol nem sok zsidó él, vagy jobbra nem vallásosak, magát az alaphelyzetet, hogy a kóser ellátást biztosítani szükséges, egy rabbi máris *sáát hádchák*nak számítja. Egy másik rabbi viszont ezzel vitázhat, mondván, hogy ez még önmagában nem elég ok a könnyítésre.

Szántó-Várnagy Binjomin / Orti.hu

Nyitott szívvel a Szigeten

Idén nyáron újra megtelt étellel a Civil Sziget, és mi is ott voltunk, hogy a zsidó kultúrát és közösséget a lehető legszívesebben mutassuk be. A hét folyamán dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke és Maja Kados nagykövet is ellátogattak a helyszínre, ahol bepillantást nyertek a Jewish Meeting Point sátor aktív tevékenységeibe, találkoztak az önkéntesekkel, és beszélgettek Kürti Adrienn-nel, a JMPoint Alapítvány projektmenedzserével és Ferenczi Zoltával, a sátor és az önkéntesek vezetőjével is.

A JMPoint önkéntesei és a Mazsihisz lelkes csapata vállalva vágott neki a programnak, aminek köszönhetően már az első naptól kezdve igazi találkozási ponttá vált a JMPoint sátra – nemcsak zsidó, hanem rengeteg kíváncsi, nyitott nem zsidó fiatal számára is. A fesztivál ideje alatt több száz érdeklődő fordult meg az asztalaink körül.

A napjainkat végigkísérték a mély beszélgetések és a könnyed ismerkedések, a kíváncsi kérdések és a vidám nevetések. Jó volt látni, mennyi különböző ember ül le az önkéntesekhez, és milyen sokan fordulnak nyitott szívvel a zsidó kultúra felé. A JMPoint kvízekkel készült, amelyeket kitöltve a látogatók hennát, ajándékokat vagy éppen izraeli finomságot nyerhettek. A Mazsihisz részéről kétféle kulacs, luahos hűtőmágnes, toll, ceruza várta az érdeklődőket. Ezenkívül az Izraeli Nagykövetség is hozott meglepetéseket: vászontáskát, lemosható tetoválást, napszemüveget.

Volt itt minden, izraeli nápolyi, jójó, vidám nyaralások, és a lényeg: a világ minden tájáról érkező fesztiválozók, akik betérve a sátorba, megcsillogtathatták tudásukat a zsidó kultúrát és ünnepeket, valamint az Izrael geográfáját érintő szellemi játékok során. A legnépszerűbb ajándéknak természetesen a héber henna bizonyult!

A hét több napján velünk volt Veró Tamás főrabbi, akivel a közös nevetések és beszélgetések felejthetetlen pillanatokat hoztak. Bíró Eszter énekesnő, a Mazsihisz művészeti vezetője is az önkéntes csapatot erősítette az egyik nap, neki köszönhetően izraeli dalokat tanulhattak a lelkes jelentkezők.

Csüttörtök este mutatták be – Magyarországon először – a *We Will Dance Again* című szívszorító dokumentumfilmet, amely a 2023. október 7-i Nova Fesztivál tragédiáját dolgozza fel. A program a Kidma szervezésében, a Keren Hayesoddal és a Zsidó Közösségi Fórummal együttműködve valósult meg.

Pénteken a Civil Sziget egyik legmeghittebb pillanata következett: a kidus. Összetolt asztalok, friss bárhesz, közös éneklés, Himmler András gitáros

produkciója, amelybe bevonta valamennyi jelenlévőt – a környékbeli sátrak önkéntesei és a fesztiválozók is velünk ünnepeltek. Megható volt látni, ahogy az izraeli látogatók, meghallva a sábiti dalokat, rögtön a sátorhoz siettek táncolni és együtt énekelni.

A Sziget utolsó napján Zeitler Ádám rabbijelölt, a Lauder Javne Iskola főigazgatója csatlakozott hozzánk, akivel sok fiatal osztotta meg gondolatait és kérdéseit a zsidóságról.

Az elmúlt egy hét egyszerre volt pörgős, színes, tanulságos, néha fárasztó is – de minden perce megérte. Fontos tapasztalatokkal gazdagodtunk, hiszen bebizonyosodott, hogy a hangos kisebbség ellenére a nagy többség nem vevő a szélsőséges gondolkodásra, nem ellenérzéssel, hanem kommunikációra készen és nyitottan áll a zsidósághoz. Nem előítélettel, hanem kérdésekkel és érdeklődéssel ült le a sátorban. Ahogy egy terrorszervezeteket támogató zenekarnak nincs helye a Szigeten, úgy a zsidó szervezeteknek nagyon is. Hiszen a szórakoztató programok és a fesztiválhangulat mellett komoly témákról is beszélgettünk, igyekeztünk megmutatni azt, amit talán egyre többen tudnak: a magyarországi zsidóság étellel teli, virágzik, és a múltra való emlékezés mellett megéli a jelen boldog pillanatait is, legyenek azok portól terhesek és hangosak akár, de azt is szeretjük.

Köszönjük a JMPointnak a közös jelenlétet, a minket fogadó, mindenre kiterjedő kedvességet, a Mazsihisz és a Club Sababa önkénteseinek a sok mosolyt és a nap végéig kitartó lelkesedést. Hála az Istennek a biztonságai szolgálat fantasztikus kollégáinak, amiért velünk voltak, segítettek, és vigyáztak ránk. Köszönet illeti a Laky Konyha munkatársait a finom szendvicsekért, amelyekkel nap mint nap elláttak bennünket.

Találkozzunk jövőre is a Szigeten!

Zucker-Kertész Lilla

Programajánlat Szeptember

Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3., főemelet)

A programokat hétfői napokon tartjuk, 15 órától.

Szeptember 1.: Borgula András, a Gólem Színház első embere látogat el hozzánk.

Szeptember 8.: Kacsvinszky Barbara lesz a vendégünk.

Szeptember 15.: Németh Pétert, a Népszava főszerkesztőjét üdvözölhetjük.

Szeptember 29.: A zongoránál a retró bárzene doyenje, Fűzy Gábor.

A Dohány-zsinagógába látogatott Gabi Kanikovszki, az FTC izraeli footballistája

Gavriel Gilad „Gabi” Kanikovszki az egyik legismertebb izraeli válogatott labdarúgó a nemzetközi futballban, hiszen a Maccabi Tel Avivnál négy szezon alatt öt trófeát nyert a csapattal, beleértve két bajnoki címet. A támadó középpályás a múlt hónapban igazolt az FTC-hez, s mivel vallásos ember, megtekintette a Dohány utcai zsinagógát, ahol dr. Grósz Andorral, a Mazsihisz elnökével folytatott eszmecsere a magyarországi zsidó életéről.

Habár Gabi Kanikovszki leigazolását a Ferencváros idén júliusban jelentette be, a labdarúgó a feleségével és kisbajójukkal már pár hónapja Budapesten tartózkodnak. Személyében eredményes és tapasztalt játékoskal erősített az FTC, hiszen játszott a Hapoel Petah Tikva (kölcson), a Hapoel Acre (kölcson és később végleges), a Maccabi Netanya, majd a Maccabi Tel Aviv csapatában, 2021 óta pedig tagja az izraeli nemzeti válogatottnak is. A Maccabi Tel Avivnál soha rosszabb négy szezon, mint amikor ő ott futballozott, hiszen Gabi Kanikovszkival a klub nyert két bajnoki címet (2023/24, 2024/25), két Toto kupát és egy Szuperkupát (2024/25).

A sikeres labdarúgó a Dohány utcai zsinagógát héber nyelvű idegenvezetéssel tekintette meg, majd a dr. Grósz Andorral folytatott eszmecsere során kiderült, hogy szereti Budapestet és Magyarországot, amely nem volt ismeretlen előtte, hiszen a leigazolása előtt több alkalommal járt nálunk. Nagyon boldog, hogy mostantól itt játszhat, hiszen nemcsak profi labdarúgóként fontos számára ez az időszak, hanem magánemberként is: fiatal apuka, a feleségével és a kisbajójukkal költözött a fővárosba.

Dr. Grósz Andor pár mondatban vázolta neki a Mazsihisz tevékenységét, kitérve arra, hogy az intézményrendszer az óvodától az egyetemig áll a zsidóság rendelkezésére. (Nem tudni, hogy Gabi Kanikovszki meddig marad, de ha még jó pár évig, akkor az sem kizárt, hogy a BZSH Benjámin ovijába jár majd a kisgyermek.) A Mazsihisz elnöke örömmel osztotta meg vele, hogy Magyarországon biztonságban élnek a zsidók, a kormány ugyanis elkötelezett Izrael és a zsidóság iránt, olyannyira, hogy nálunk nem engedik Izrael-ellenes, propalesztin tüntetések megrendezését.

Az elnök meghívta a labdarúgót a szeptemberben kezdődő Zsidó Kulturális Fesztiválra, továbbá adott neki egy porcelánból készült mezűzét, amely a világhírű Herendi gyár terméke.

Gabi Kanikovszki nemrég töltötte be a 28. életévét, így ezúton is boldog születésnapot kívánunk neki és sikeres éveket az FTC csapatában.

Gabi Kanikovszki és dr. Grósz Andor

Fotó: Ritter Doron